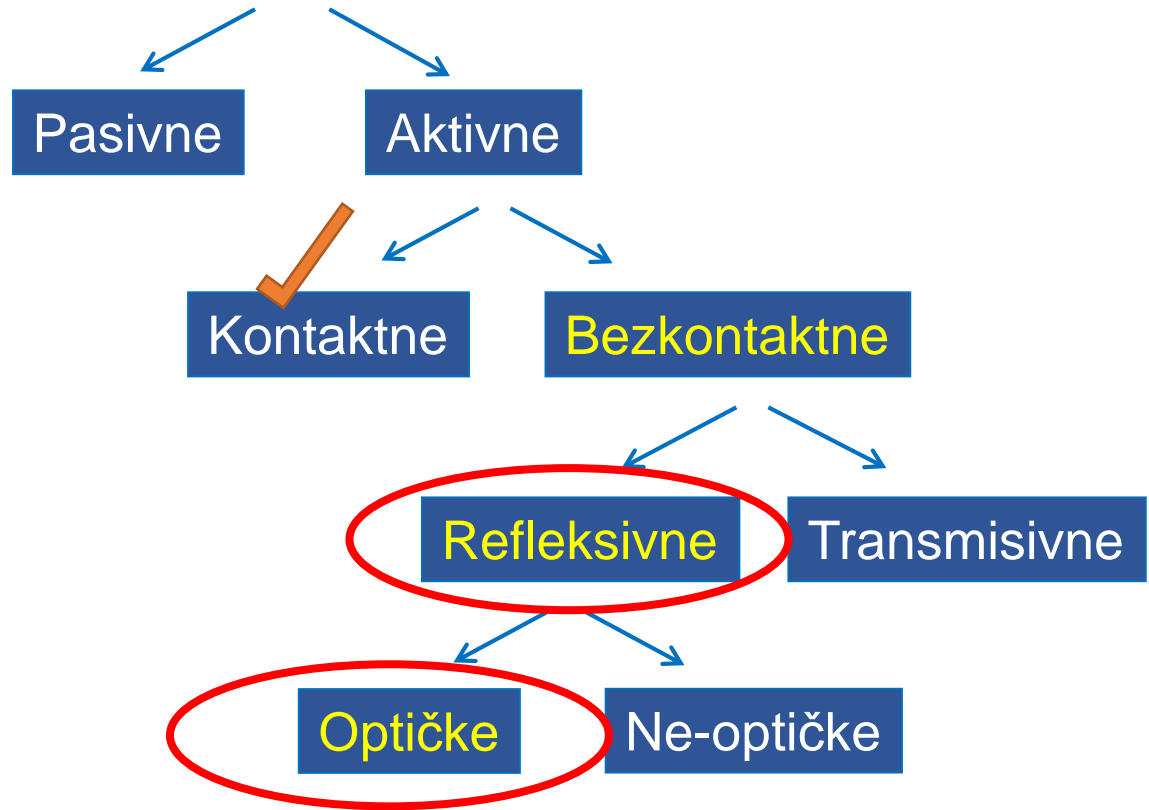

Univerzitet u Novom Sadu
FAKULTET TEHNIČKIH NAUKA

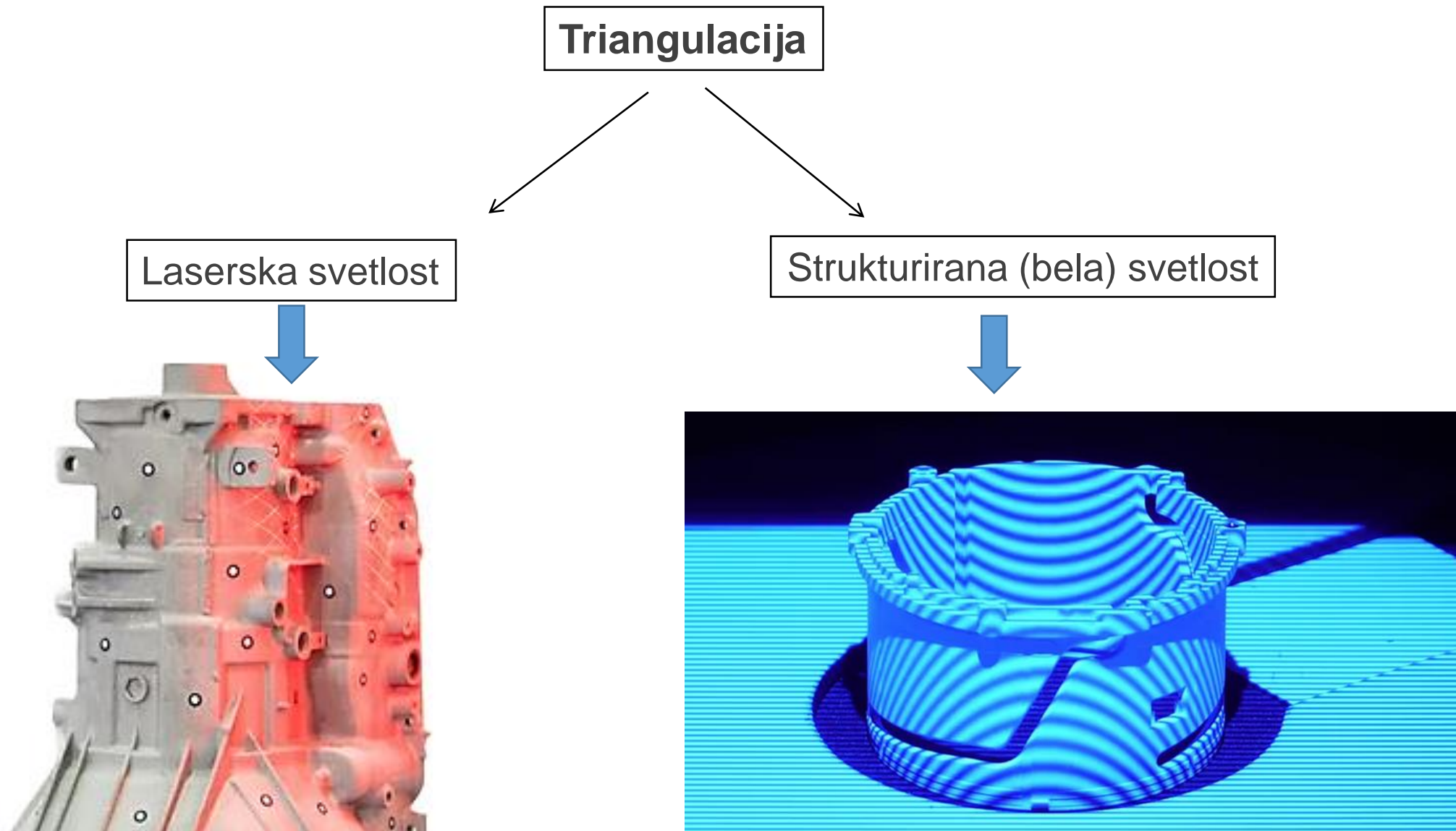
- predavanje -

**METODE 3D DIGITALIZACIJE
U REVERZIBILNOM INŽENJERSTVU
(laser, strukturno svetlo, CT)**

Metode 3D digitalizacije

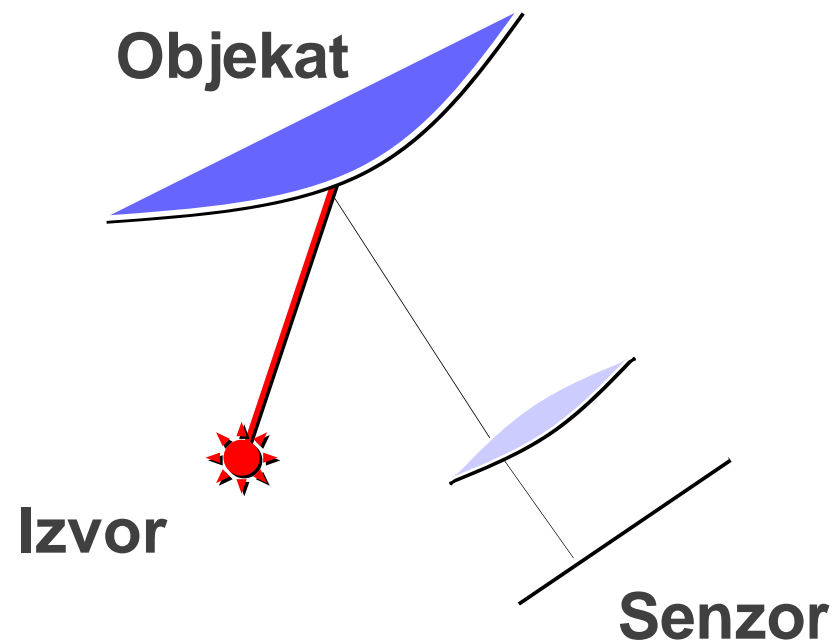

- Optičke metode su **bazirane** na principu triangulacije.

PRINCIP TRIANGULACIJE

- **Triangulacija je** metoda koja na osnovu pozicije i uglova između izvora svetlosti i foto-osetljivog senzora (CCD) određuje poziciju i rastojanje između dve tačke.
- Merenjem ugla između dve tačke i rastojanja između dve pozicije, moгуće je izračunati rastojanje između njih pomoću trigonometrije (zasniva se na matematičkim principima i formulama).
- Izvor svetlosti visoke energije (laser, strukturalna svetlost) se fokusira i projektuje pod prethodno određenim uglom na željenu površinu.

PRINCIP TRIANGULACIJE

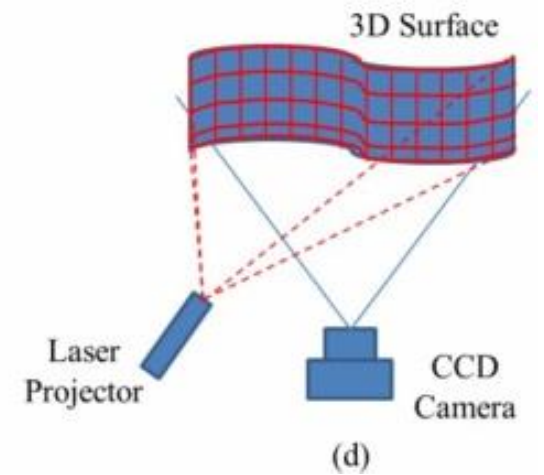
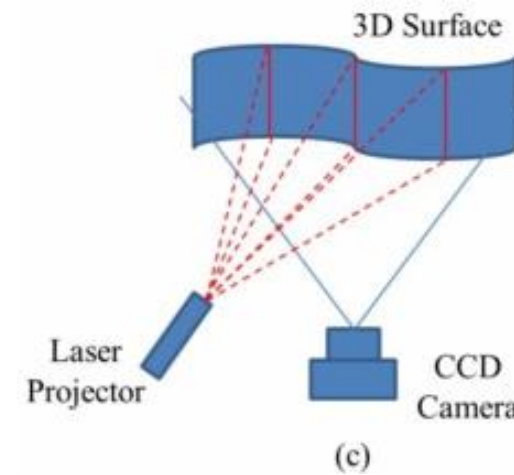
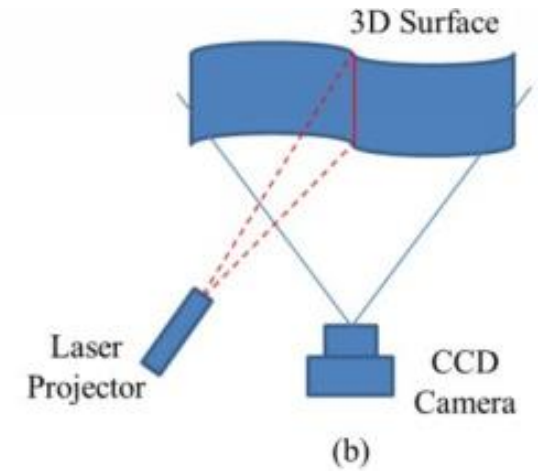
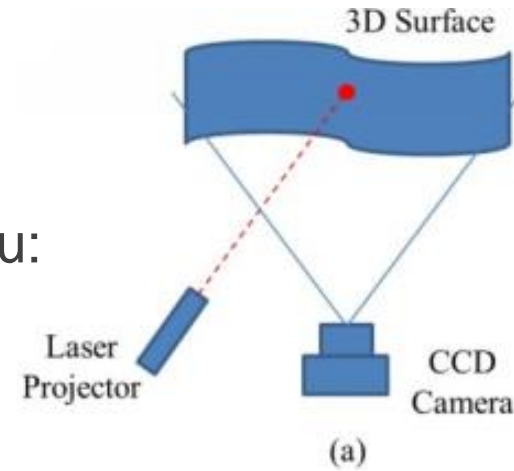
- 3D skeneri bazirani na triangulaciji su **beskontaktni**, što znači da fizički ne dodiruju objekat kako bi se on digitalizovao/3D skenirao.
- Tri glavne tehnologije skeniranja koje snimaju 3D koordinate tačaka (x,y,z) objekta u 3D prostoru koristeći triangulaciju su:
  - **Laserska triangulacija**
  - **Strukturirana svetlost**
  - **Stereo vizija**
- Svaka od ovih metoda je izgrađena drugačije, ali se oslanjaju na princip triangulacije za izračunavanje dubine ili udaljenosti do objekta.

Univerzitet u Novom Sadu
FAKULTET TEHNIČKIH NAUKA

LASERSKA TRIANGULACIJA

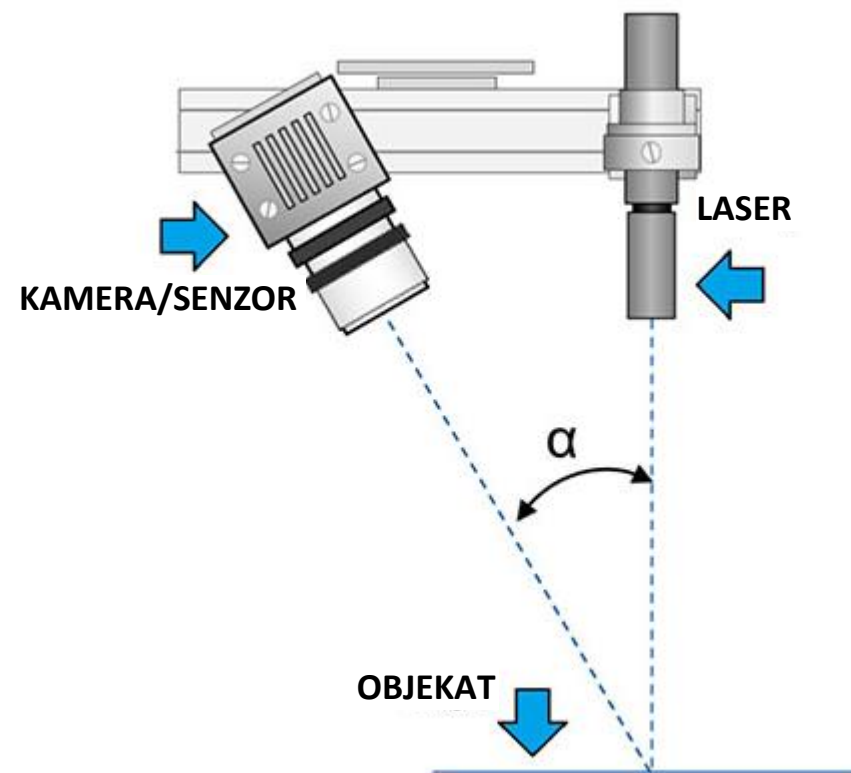
• Postoje 4 tipa laserskog 3D skeniranja, a to su:

- lasersko tačkasto skeniranje,
- lasersko linijsko skeniranje,
- lasersko multi-linijsko skeniranje i
- lasersko mrežno skeniranje

Laserska tačkasta triangulacija

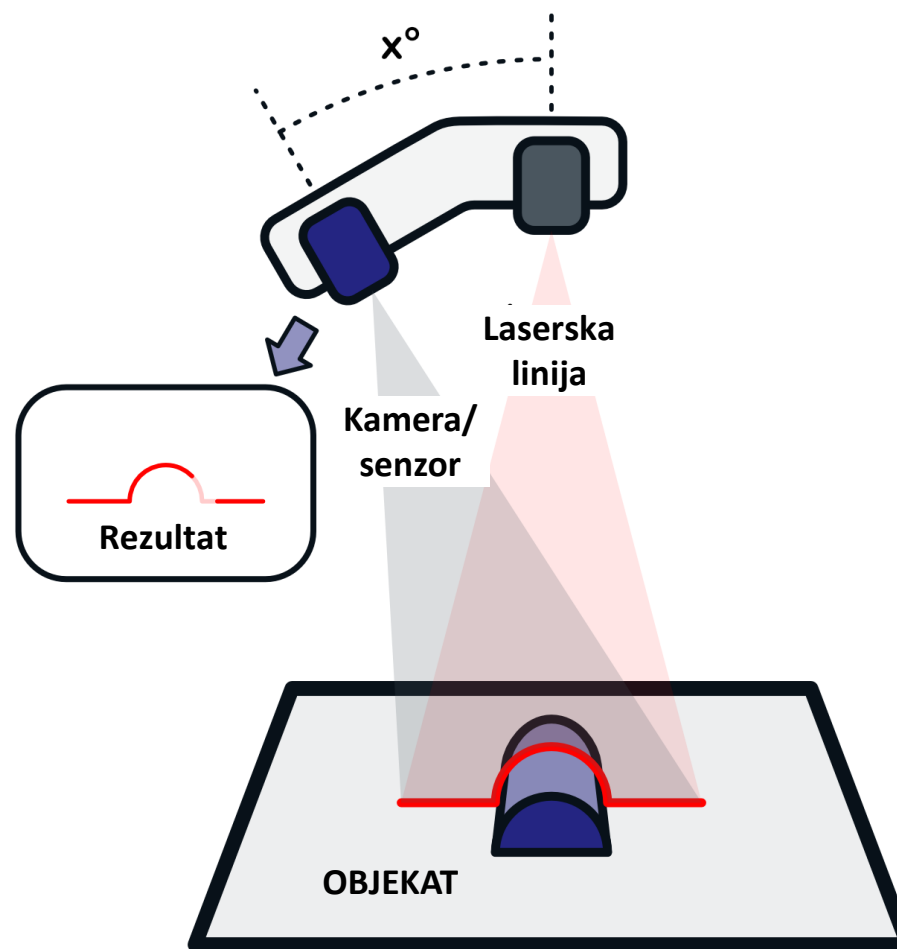
- Osnovni princip gde se projektuje **JEDNA LASERSKA TAČKA** na površinu objekta.
- Predstavlja jednostavan način za izračunavanje položaja jedne tačke u 3D prostoru.
- Ukoliko se zahteva prikupljanje koordinata više tačaka na celoj površini objekta, laserska tačkasta triangulacija **nije primenljiva** (vremenski je jako spora).

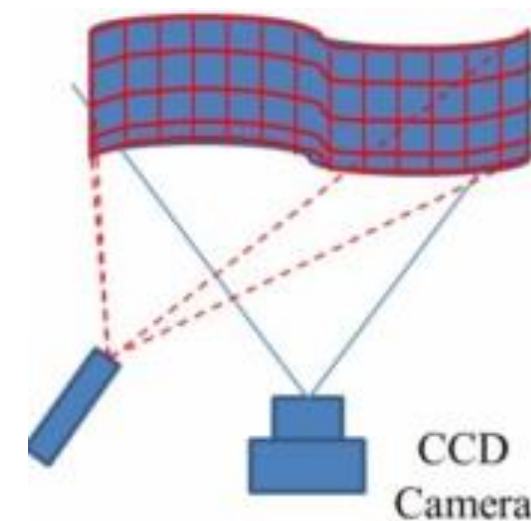
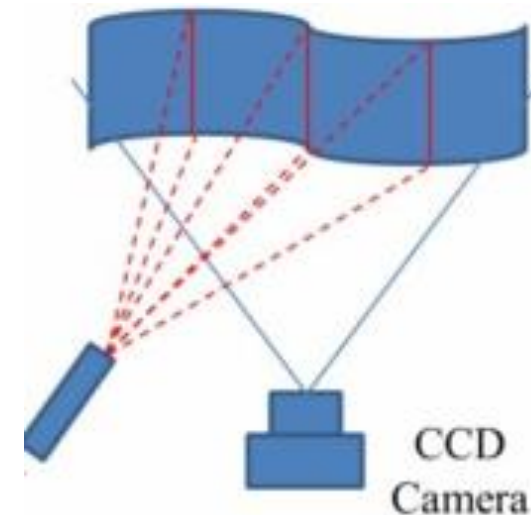
Laserska linijska triangulacija

- Poboljšani princip gde se projektuje **JEDNA LASERSKA LINIJA** na površinu objekta.
- Predstavlja pogodniji način za izračunavanje položaja više tačke u 3D prostoru.
- Brži postupak prikupljanja informacija (tačaka) sa površine objekta u odnosu na tačkastu linijsku triangulaciju.

Laserska multi-linijska i mrežna triangulacija

- Napredniji principi koji koriste više laserskih linija raspoređenih u paralelnoj orijentaciji, ili u vidu mreže gde se projektuje **VIŠE LASERSKIH LINIJA** na površinu objekta.
- **Veoma brz** postupak prikupljanja informacija (tačaka) sa površine objekta u odnosu na tačkastu i linijsku linijsku triangulaciju.

Izvedbe 3D skeniranja laserskom triangulacijom

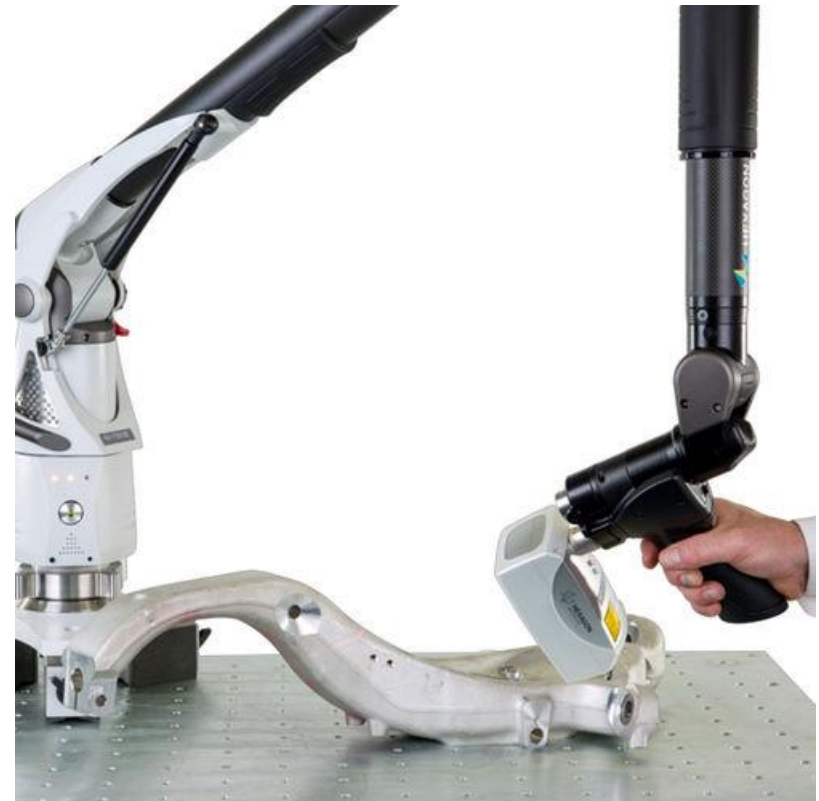
Princip 3D skeniranja je takođe bitna karakteristika sistema za triangulaciju i predstavlja stvar izbora.

Razlikuje se nekoliko različitih izvedbi, kod kojih je osnovna razlika u odnosu kretanja objekta i laserskogsistema, a one su:

- ✓ Izvedba kod koje je skener (svetlosni izvor i senzor) stacionaran, dok se platforma (koja nosi objekat) kreće translatorno i rotaciono u okviru vidnog polja;
- ✓ Izvedba sa stacionarnim objektom i pokretnim skenerom;
- ✓ Izvedba kod koje su i objekat i skener nepokretni, a rotirajuća ogledala usmeravaju svetlosni izvor i senzor preko objekta (ovde je bitno da senzor bude sinhronizovan sa svetlosnim izvorom).

Integracija laserke triangulacije kod drugih sistema

- Zahvaljujući svojoj univerzalnosti kod primene, laserska triangulacija se danas može integrisati u različite sisteme sa ciljem poboljšanja/ubrzanja postupka 3D digitalizacije/skeniranja, a pre svega kod kontaktnih sistema kao što su:
  - Koordinatne merne mašine i
  - Merne ruke.

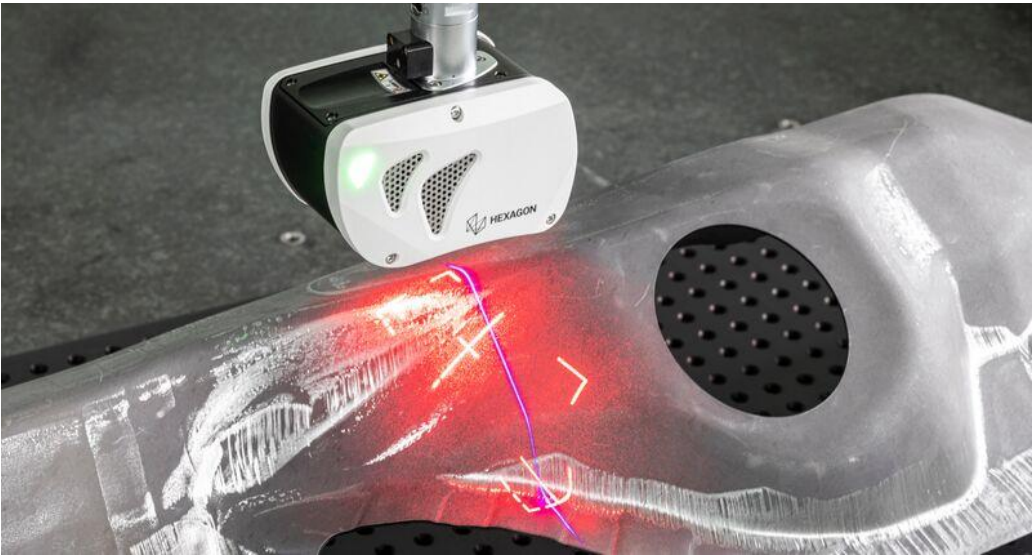
Prednosti laserske triangulacije:

- ✓ Bezkontaktna metoda (odsustvo kontakta sa objektom),
- ✓ Velika brzina prikupljanja podataka prilikom 3D skeniranja,
- ✓ Može se dobiti visoka tačnost digitalizovane površine objekta,

Nedostaci laserske triangulacije:

- ✓ Otežano 3D skeniranje refleksivnih površina,
- ✓ Nemogućnost skeniranja transparentnih površina,
- ✓ Osetljivost na ambijentalno osvetljenje,
- ✓ Visoka cena.

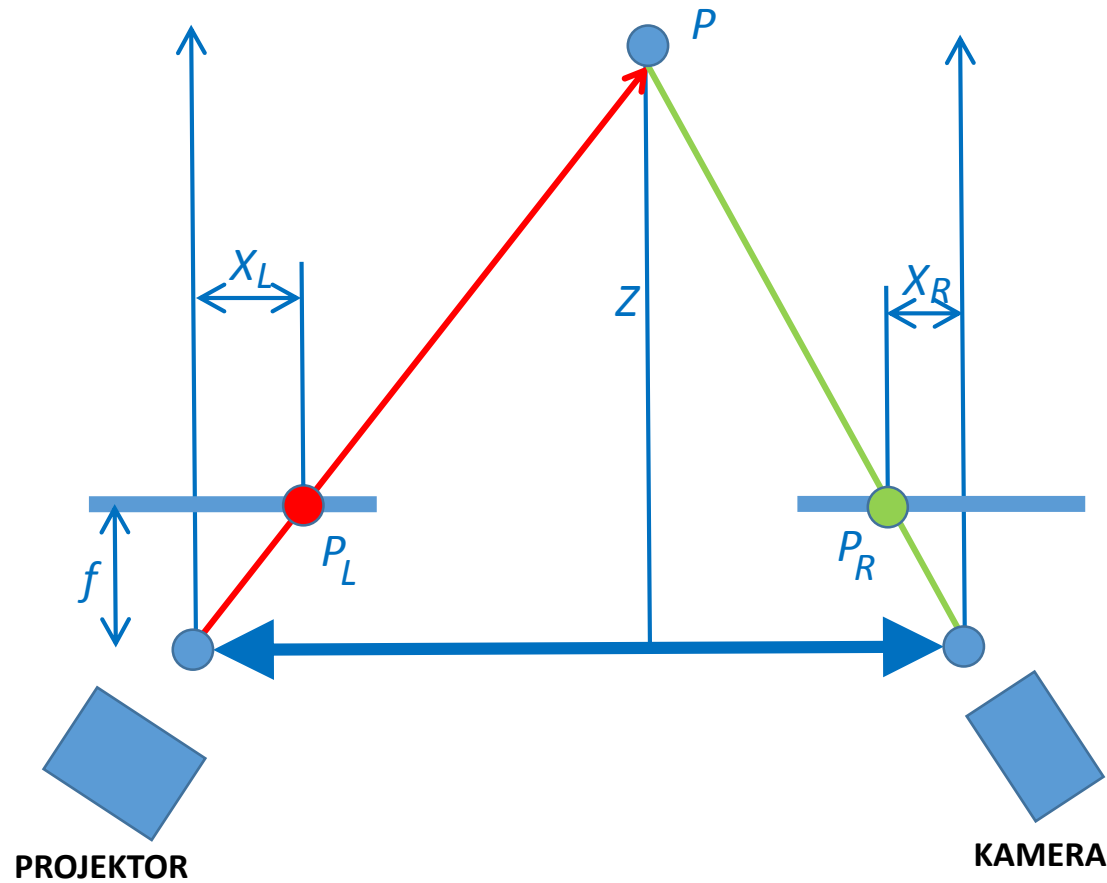
Primena u industriji

Univerzitet u Novom Sadu
FAKULTET TEHNIČKIH NAUKA

VIŠELINIJSKA TRIANGULACIJA STRUKTURIRANOM SVETLOŠĆU

Strukturirana svetlost

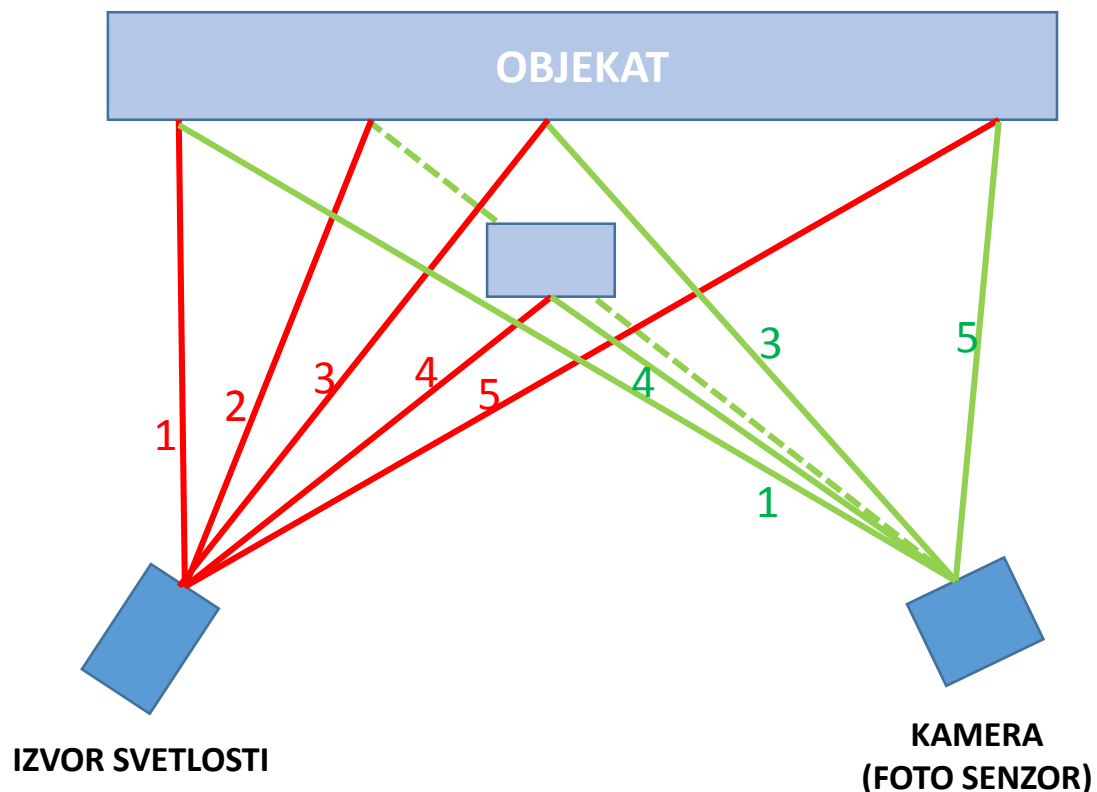

Ukoliko umesto leve kamere postavimo projektor i projektujemo tačku na objekat (tačka P), na osnovu poznatog ugla projektovanja (možemo odrediti X_L) i pozicije na kojoj se tačka pojavila u ravni slike (X_R) možemo triangulacijom izračunati udaljenost tačke P , tj. Z .

Na ovom principu rade i 1-linijski laserski skeneri.

Višelinijaska triangulacija (strukturiranom svetlošću)

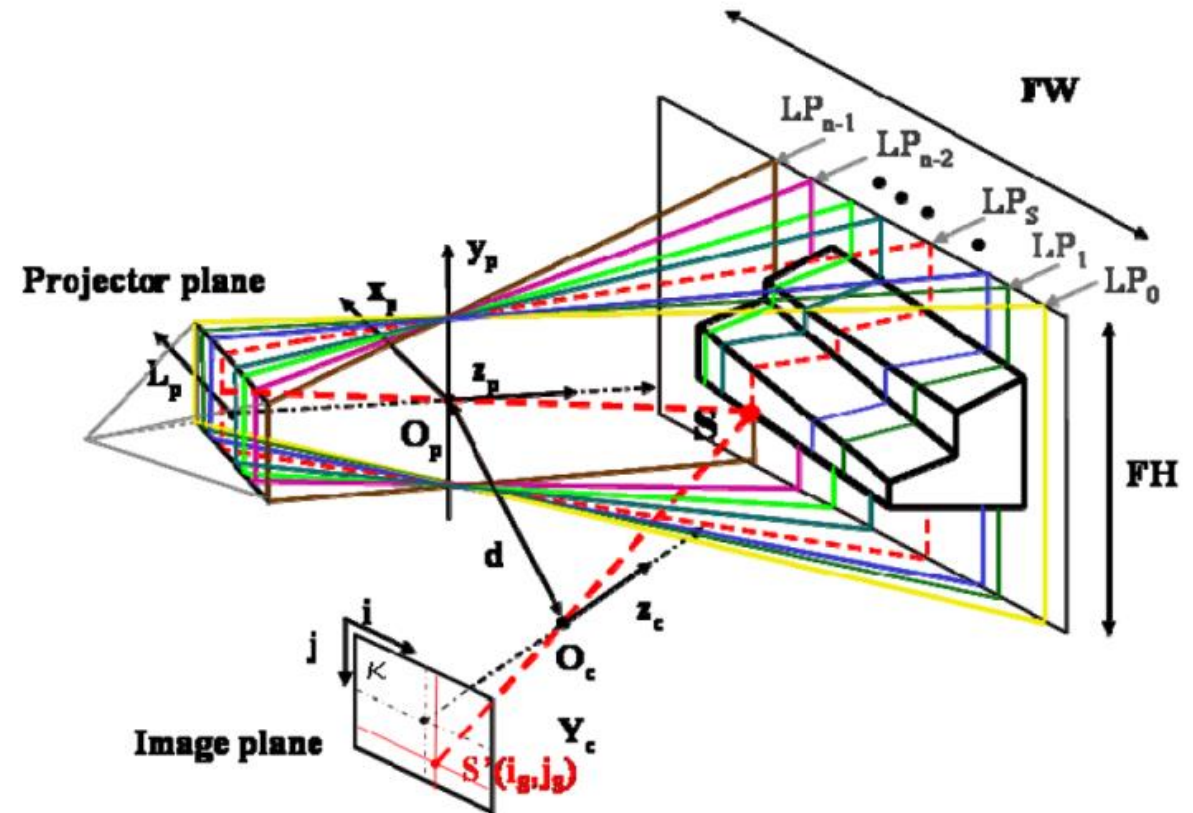
Prilikom projektovanja više identičnih svetlosnih linija na objekat, senzor ne može da „prepozna“ koja slika odgovara kojoj projektovanoj liniji.

U primeru na slici, redosled projektovanih linija je 1, 2, 3, 4 i 5, a redosled slika na senzoru je 1, 4, 3, 5 (2 nije ni detektovana na senzoru).

Da bi se mogle identifikovati linije na senzoru koje odgovaraju projektovanim linijama, potrebna je upotreba nekog sistema za kodiranje linija.

Višelinijaska triangulacija (strukturiranom svetlošću)

- Cilj je ubrzanje procesa 3D digitalizacije, projektovanjem više linija na objekat.
- Projektor projektuje više-linijske šablone na objekat, koji zajedno obrazuju jedinstveni kodni sistem.
- Foto-osetljivi senzor detektuje reflektovane signale, pri čemu kodni sistem omogućuje identifikaciju svih projektovanih linija na foto senzoru.
- Na osnovu trigonometrijskih odnosa projektovanih i reflektovanih linija, izračunava se udaljenost tačaka na objektu, odnosno njihove koordinate u koordinatnom sistemu merenja.

Višelinijaska triangulacija (strukturiranom svetlošću)

KODIRANJE LINIJA

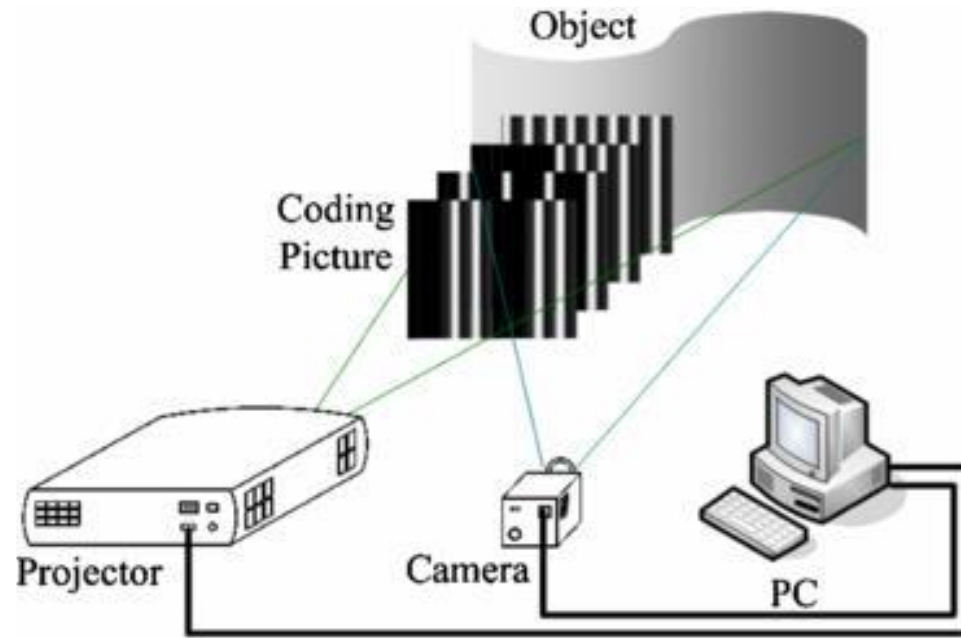
Postoji više pristupa za kodiranje linija.

Kodni sistemi, koje treba spomenuti su:

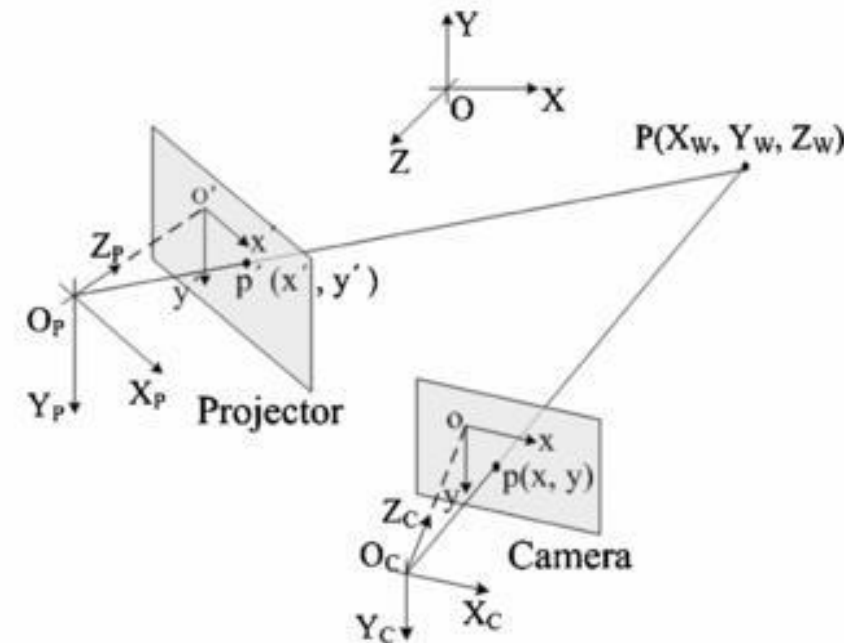
- 1) Kodiranje binarnim vremenskim paternima (šablonima)
- 2) Kodiranje graničnim linijskim kodom
- 3) Kodiranje u boji (de Bruinoovom sekvencom)

Višelinjska triangulacija (strukturiranom svetlošću)

KODIRANJE LINIJA BINARNIM VREMENSKIM PATERNIMA

(a)

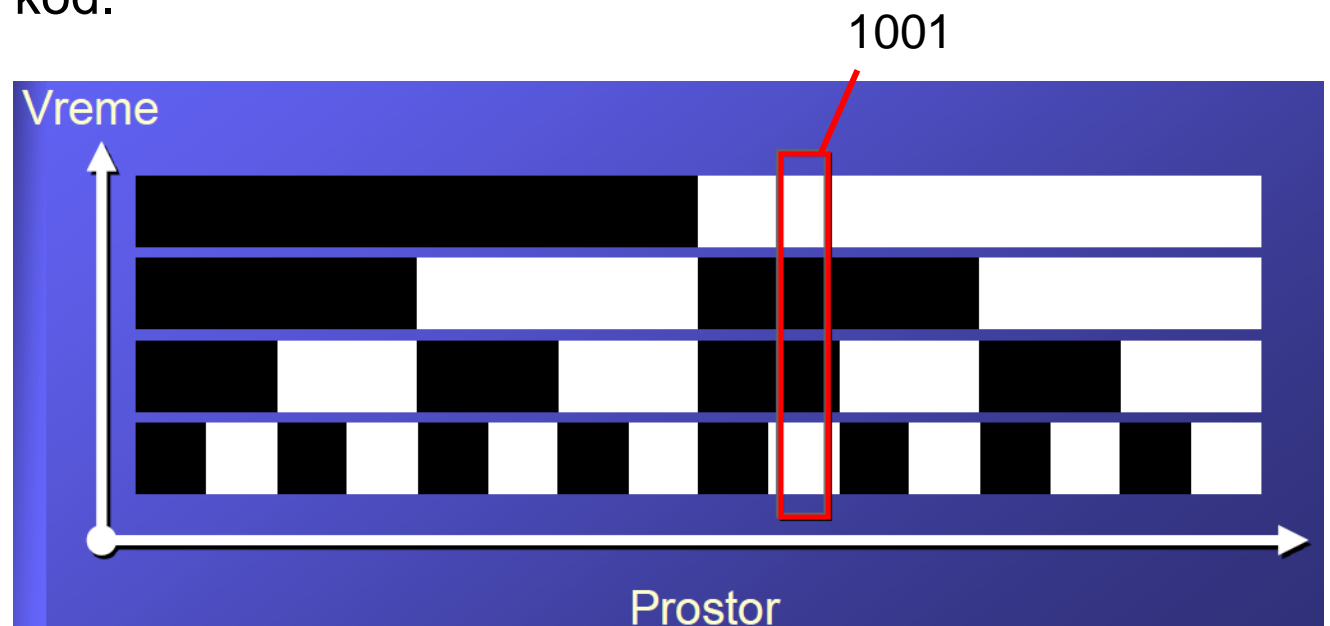
(b)

Višelinijska triangulacija (strukturiranom svetlošću)

KODIRANJE LINIJA BINARNIM VREMENSKIM PATERNIMA

- Projektuje se niz paterna, u okviru kojih se razlikuju širine i raspored crno belih pruga, u jednakim uzastopnim vremenskim intervalima.
- Najfiniji patern određuje broj linija koji se može detektovati.
- Svakoj liniji odgovara jednoznačan binarni kod.

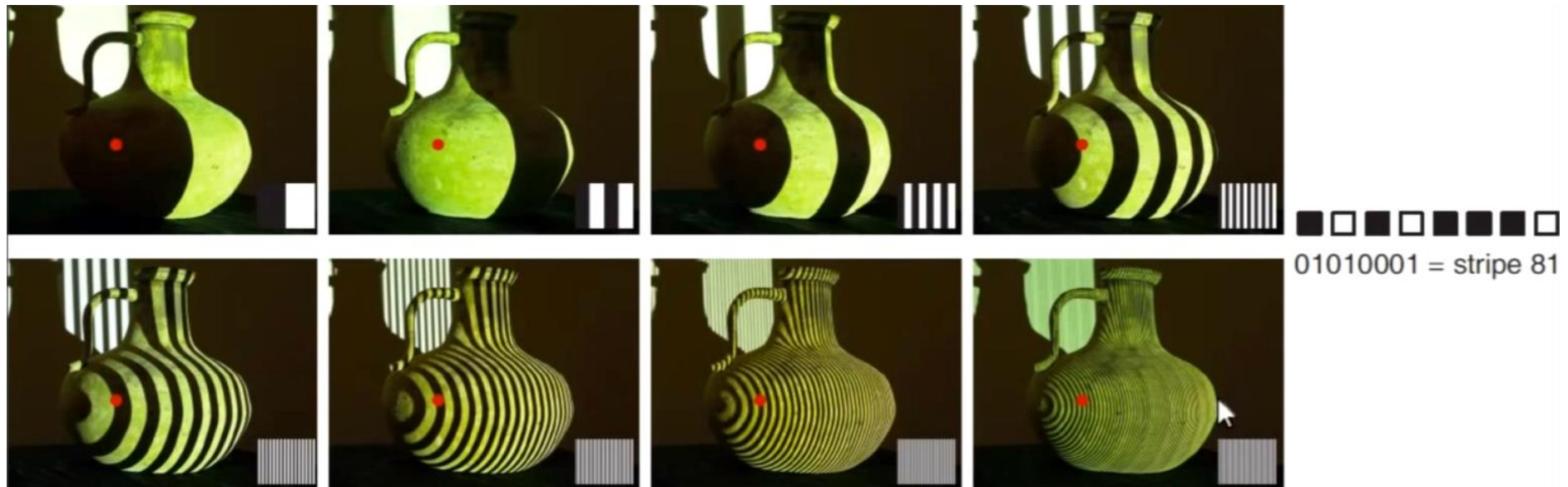
Primer na slici sadrži 4 paterna, pri čemu najfiniji sadrži 16 linija

Višelinjska triangulacija (strukturiranom svetlošću)

KODIRANJE LINIJA BINARNIM VREMENSKIM PATERNIMA

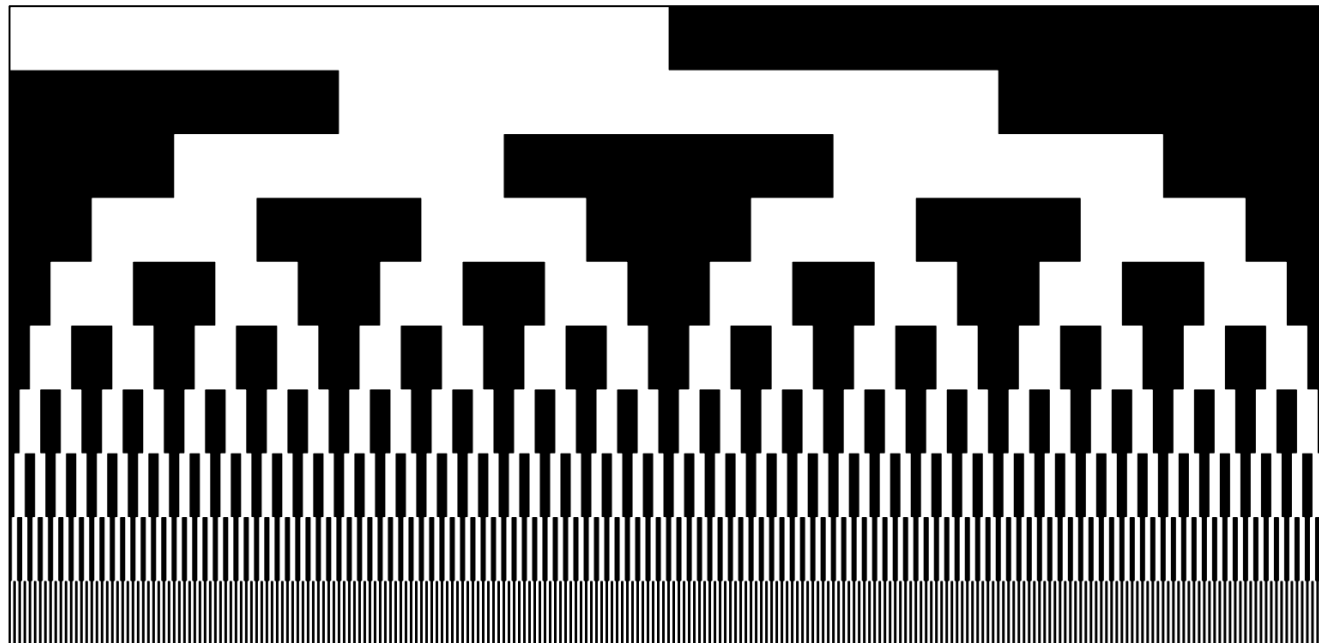
Primer na slici pokazuje kodiranje sa 8 paterna, kojima je omogućeno kodiranje 256 linija.

Višelinijska triangulacija (strukturiranom svetlošću)

KODIRANJE LINIJA BINARNIM VREMENSKIM PATERNIMA

Primer na slici prikazuje kodni sistem sa 10 paterna, kojima je omogućeno kodiranje 512 linija.

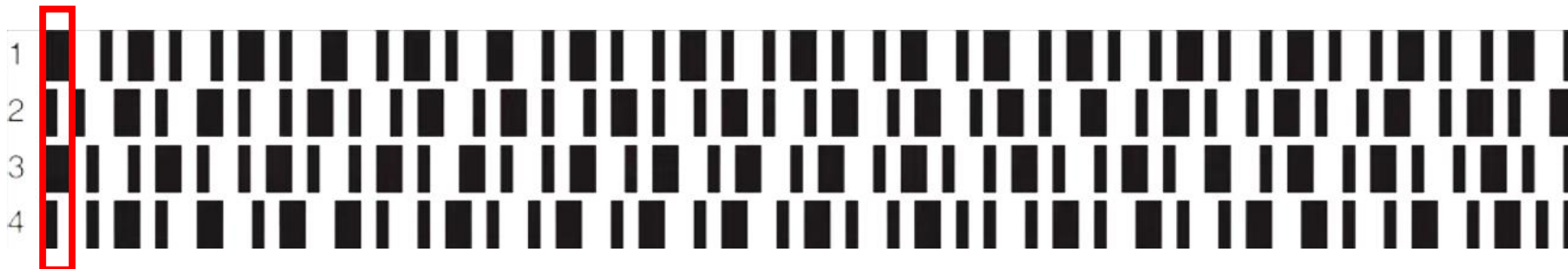
KODIRANJE LINIJA BINARNIM VREMENSKIM PATERNIMA

- Ključna mana vremenskog kodiranja je potreba za određenim vremenskim intervalom u kojem se projektuju svi paterni.
- Veća rezolucija nameće potrebu za većim brojem paterna, čime se produžava trajanje skeniranja.
- Prethodno čini ovu vrstu kodiranja teško upotrebljivom u slučaju 3D digitalizacije živih objekata, pre svega ljudi, jer se u tom kratkom vremenskom intervalu potrebnom za projektovanje skupa paterna najčešće dogodi pomeranje (potreba za disanjem, nemogućnost zadržavanja u istom položaju i sl.).
- Treba spomenuti i ograničenje u pogledu rezolucije koje je diktirano mogućnostima projektora (u smislu finoće projektovanih linija).

LINIJSKI GRANIČNI KOD (eng. STRIPE BOUNDARY CODE)

- Ovaj kodni sistem je zasnovan na analizi uzastopnih parova linija, pri čemu se svaka kombinacija (kod) pojavljuje samo jednom u okviru projektovanih paterna.
- Umesto da tražimo sredinu svake od projektovanih linija, kod ovog kodnog sistema posmatramo granicu između dve uzastopne linije.
- Promena u prvom paru: CRNA-CRNA; CRNA-BELA; CRNA-CRNA; CRNA-BELA se pojavljuje samo jednom u celom nizu.
- Na osnovu toga senzor „prepoznaje“ koja je koja linija.
- U odnosu na vremenski binarni kod, ovim kodnim sistemom je sa manje paterna moguće kodirati daleko veći broj linija, odnosno 16 naspram 112.
- Time se skraćuje vreme skeniranja i povećava tačnost.

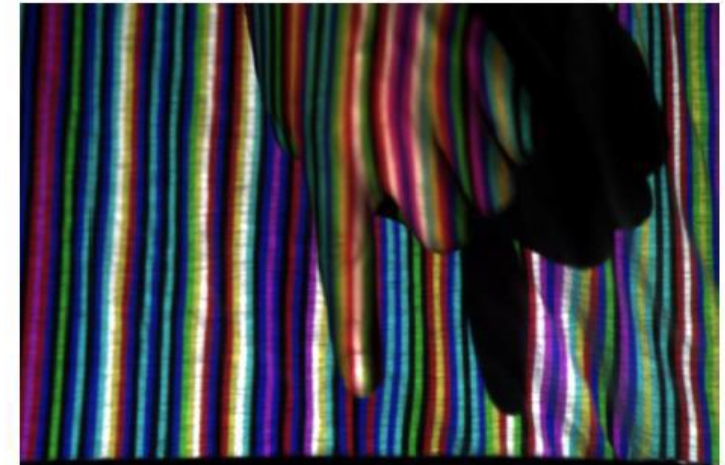
KODIRANJE LINIJA PATTERNIMA U BOJI

- Slično kao kod prethodnog kodnog sistema i ovde se analizira promena u okviru uzastopnih linija, s tim da se ovde **posmatraju 3 linije**.
- Ovaj kodni sistem omogućava da se na bazi kombinovanja binarnih R, G i B paterna (koji predstavljaju CRVENU, ZELENU I PLAVU boju), formira niz boja u okviru kojeg su svake tri uzastopne promene boja jedinstvene.
- Ovo kodiranje je zasnovano na matematičkom modelu poznatom kao **de Bruijn-ova sekvenca**.
- U primeru na slici promena u prve 3 linije RGB paterna (CRNA-CRNA-CRNA; CRNA-CRNA-CRNA; BELA-CRNA-BELA), generiše TEGET-CRNA-TEGET kombinaciju linija u boji, koja se u čitavom nizu linija u boji (125 linija) **pojavljuje samo jedan put**.

KODIRANJE LINIJA PATERNIMA U BOJI

- Prednost ovog načina kodiranja je u potrebi za samo jednim paternom („single-shot“ tehnika), **čime se skraćuje vreme skeniranja i olakšava 3D digitalizacija živih objekata.**

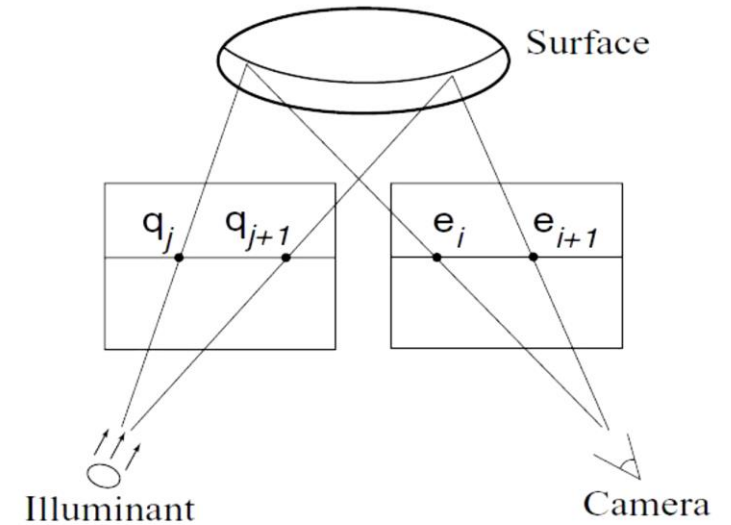

- Jedan patern u boji može da kodira i **do 512 linija**.
- Projektor projektuje patern u boji na objekat, a kamera (foto osetljivi senzor) detektuje reflektovani niz boja.
- Nedostatak ovog načina kodiranja se ogleda u osetljivosti na boju površina objekta.

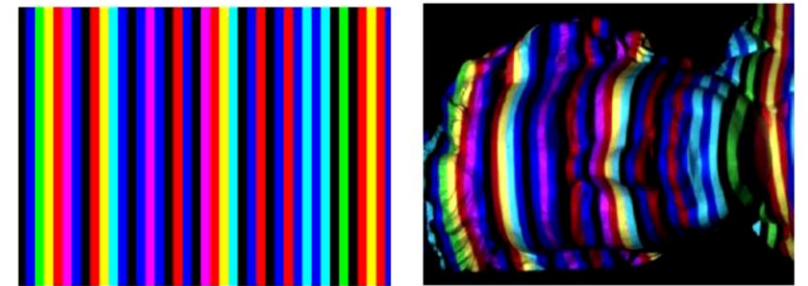

Jedna boja nije ista na svetlim i na tamnim površinama objekta, što može ugroziti tačnost kodiranja.

- Patern detektovan na senzoru (tj. kameri) nikada nije oštar i jasan kao projektovani patern.
- Razlog za to je što je površina objekata koji se skeniraju u boji, zbog čega dolazi do promene boje linije na senzoru u odnosu na boju koja je projektovana.
- U tom pogledu su binarni paterni u prednosti, jer je kod njih razlika između crnih i belih linija uvek dovoljno jasna.

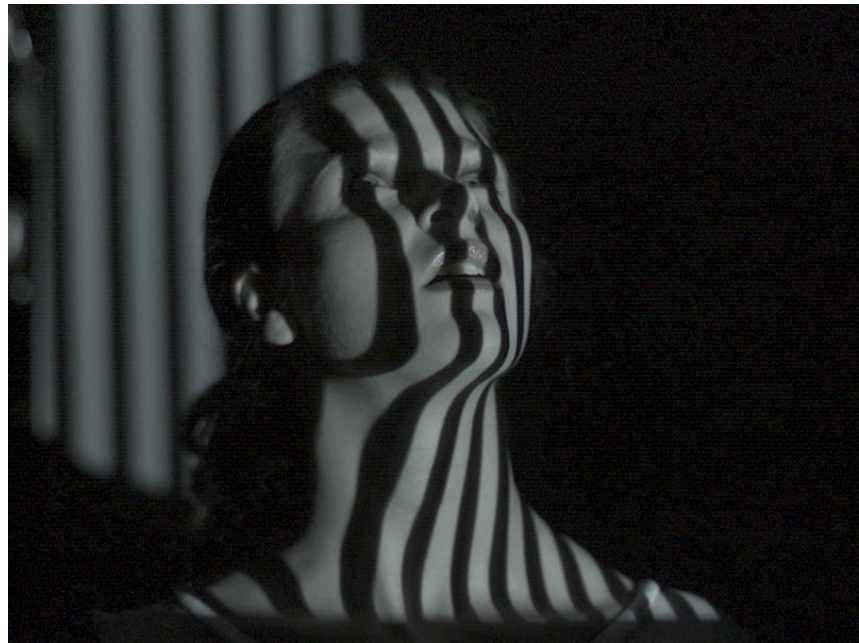
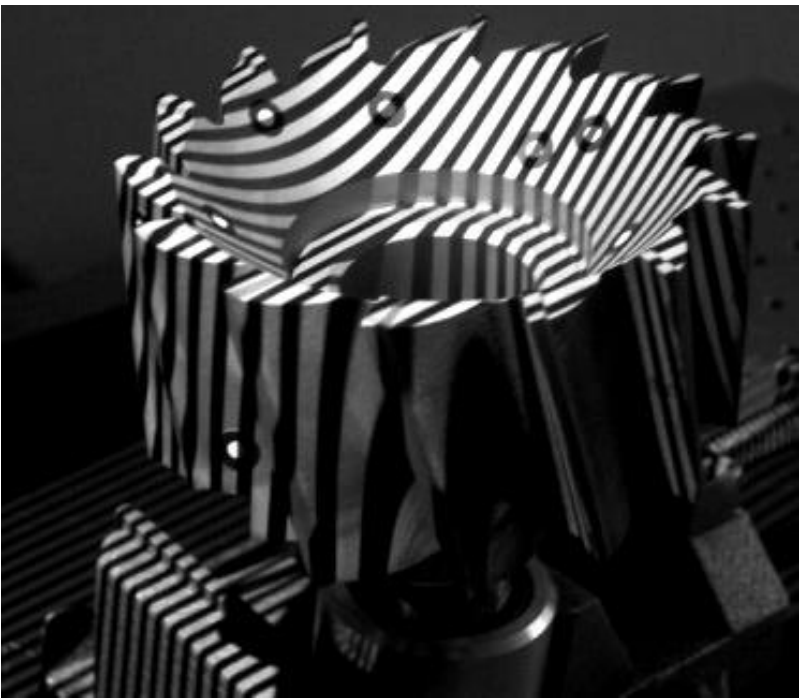

(a)

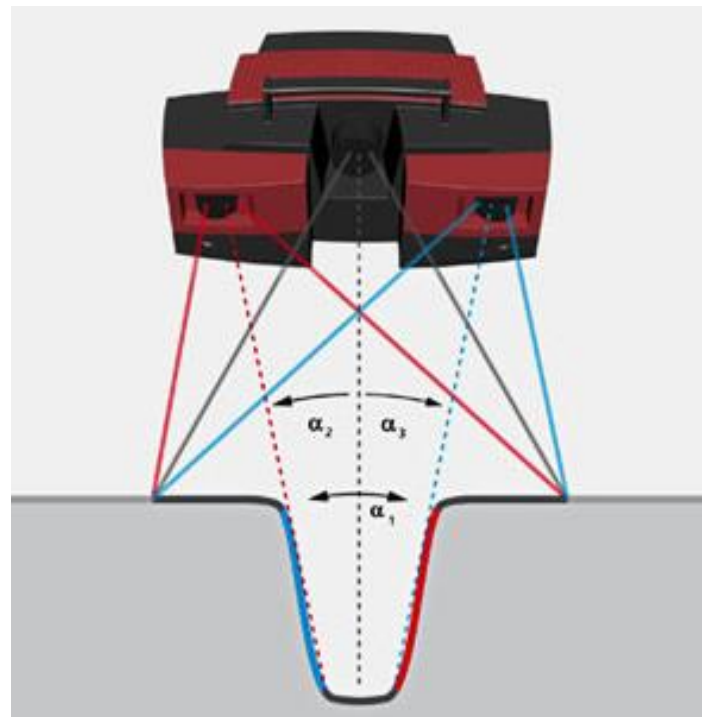
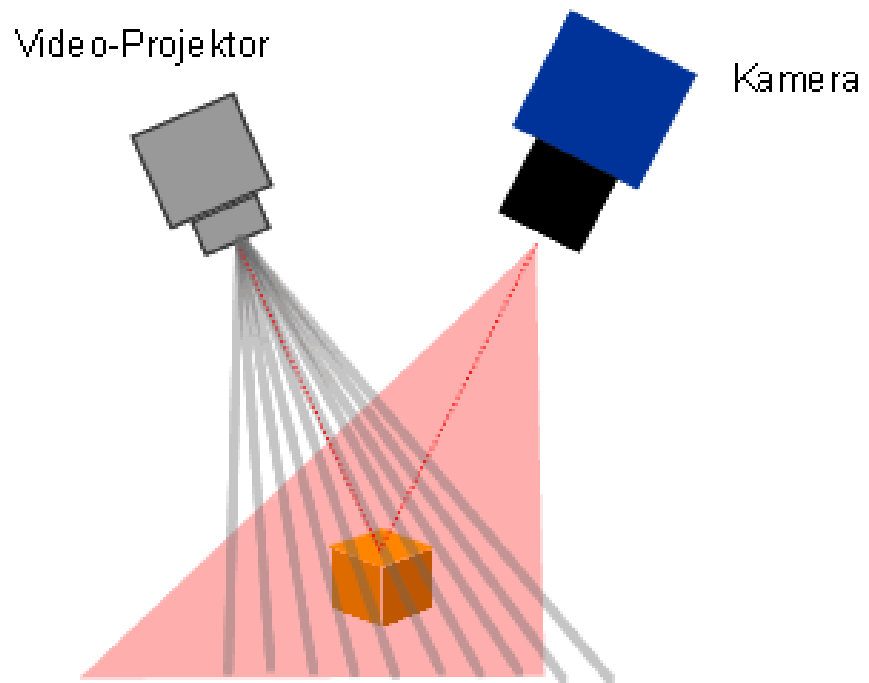
Višelinijnska triangulacija (strukturiranom svetlošću) - primeri

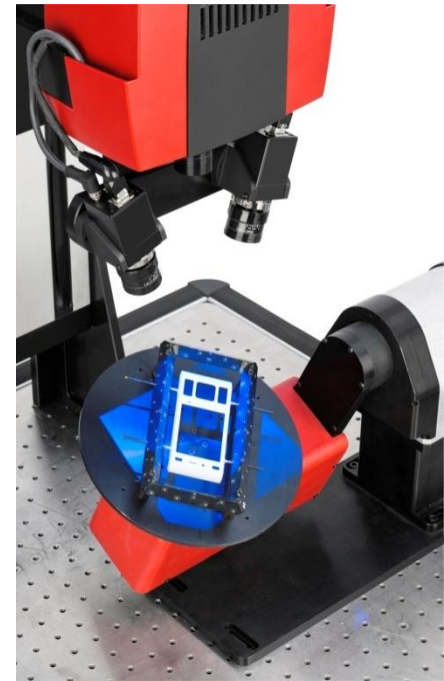
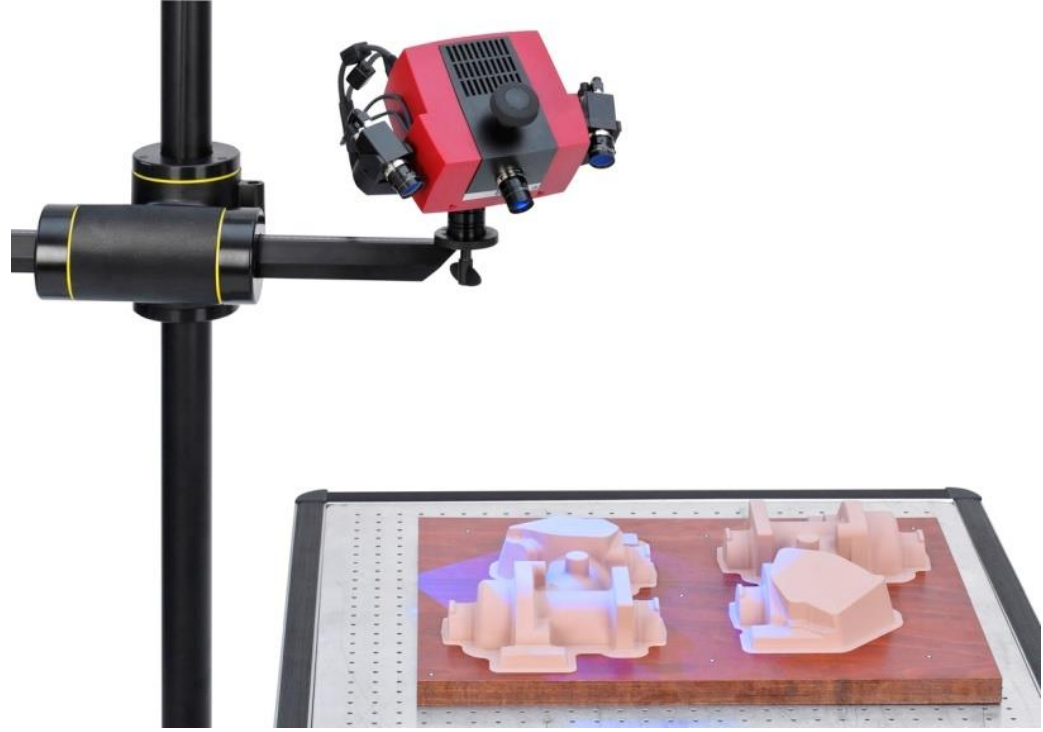
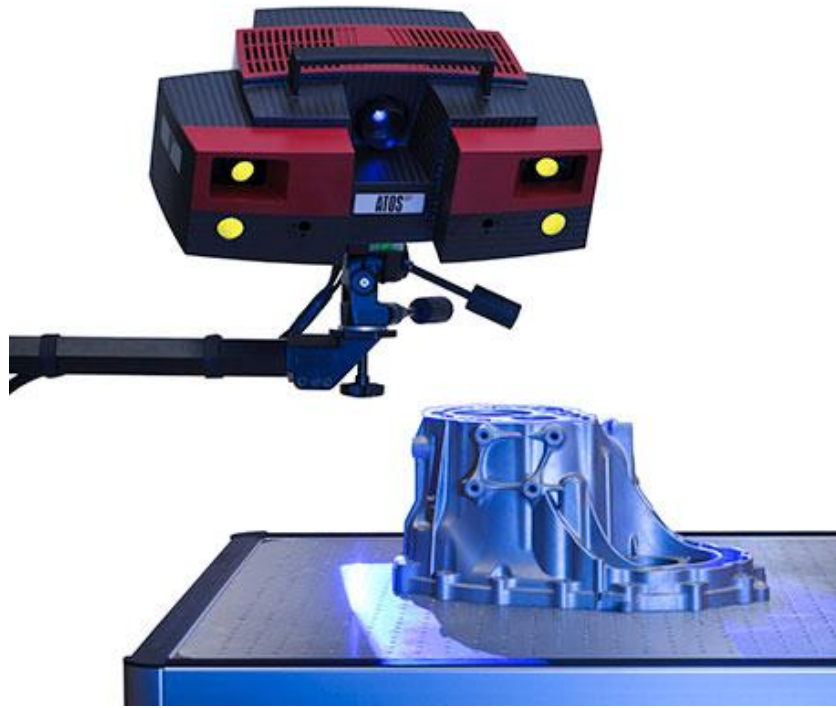

Višelinijnska triangulacija (strukturiranom svetlošću)

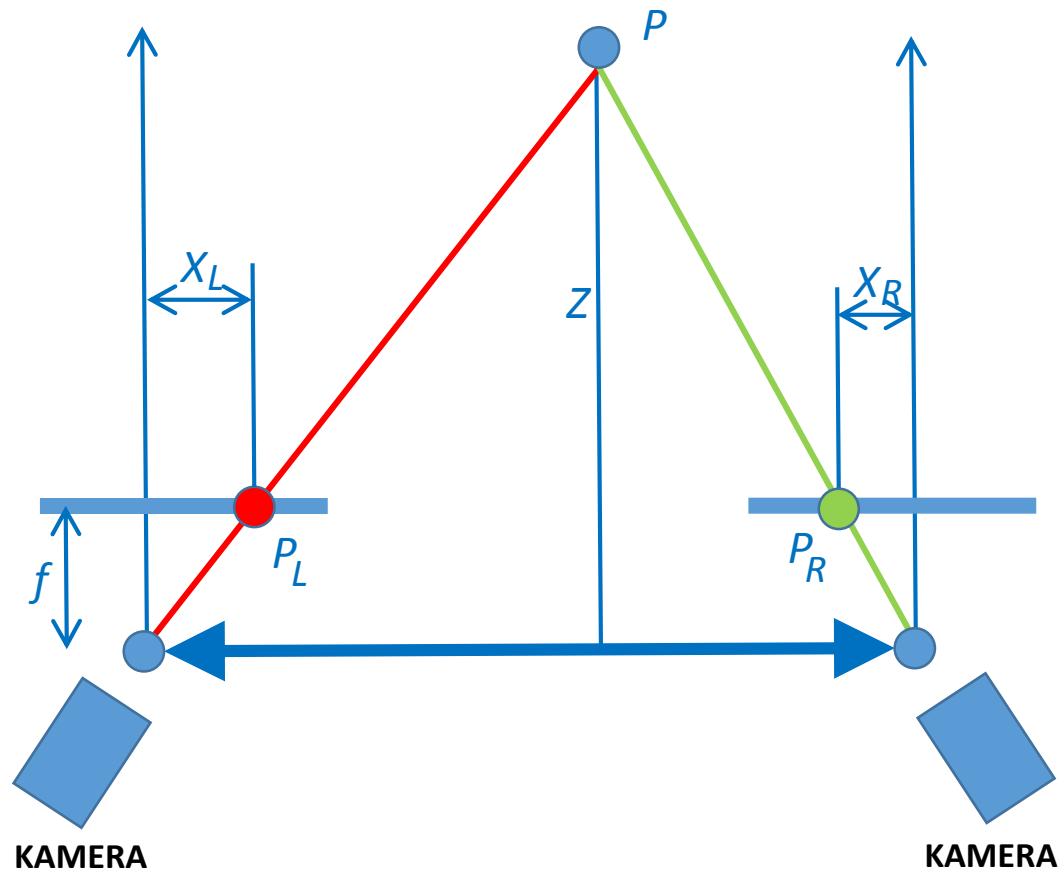
Prednosti primene dve kamere

Aktivna stereovizija

Kod aktivne stereovizije, udaljenost tačke P možemo odrediti na bazi trigonometrijskih odnosa (tj. triangulacijom), zato što znamo gde (X_L i X_R) se ta tačka nalazi na levoj i desnoj slici (tj. fotografiji).

Univerzitet u Novom Sadu
FAKULTET TEHNIČKIH NAUKA

KOMPJUTERIZOVANA TOMOGRAFIJA CT

Metode 3D digitalizacije

Pasivne

Aktivne

Kontaktne

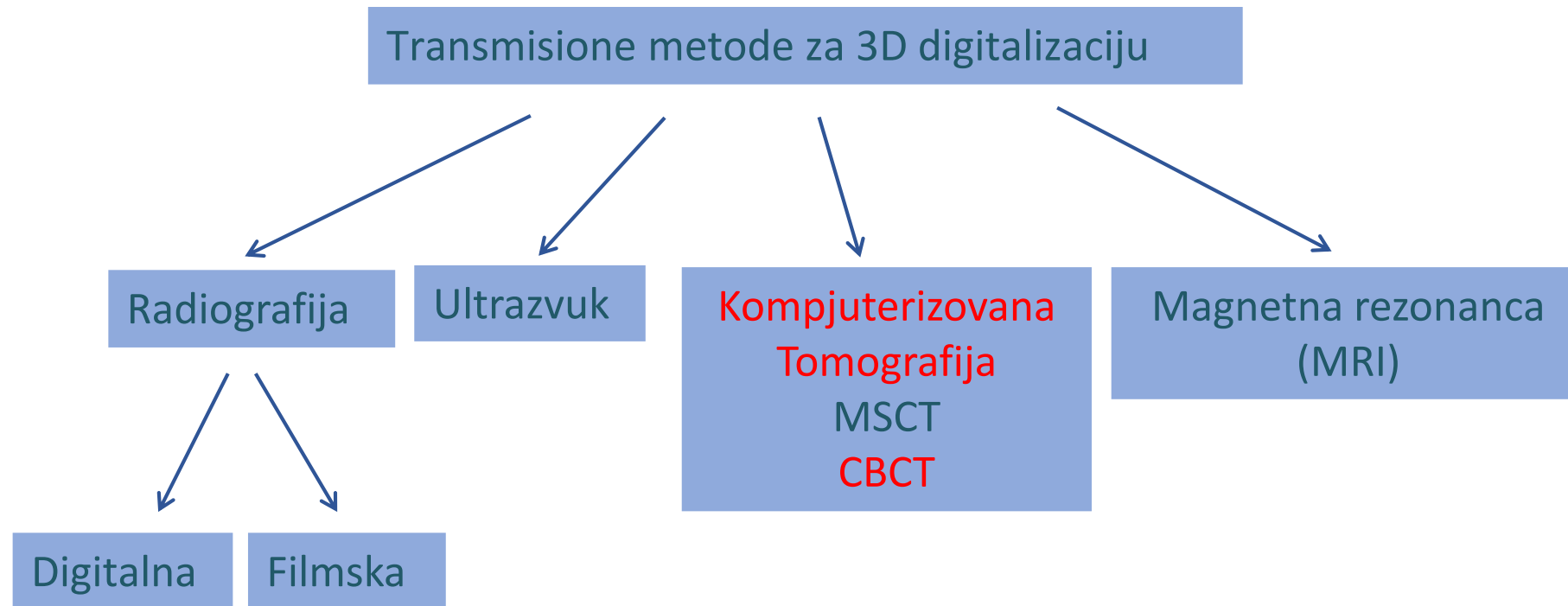
Bezkontaktne

Refleksivne

Transmisivne

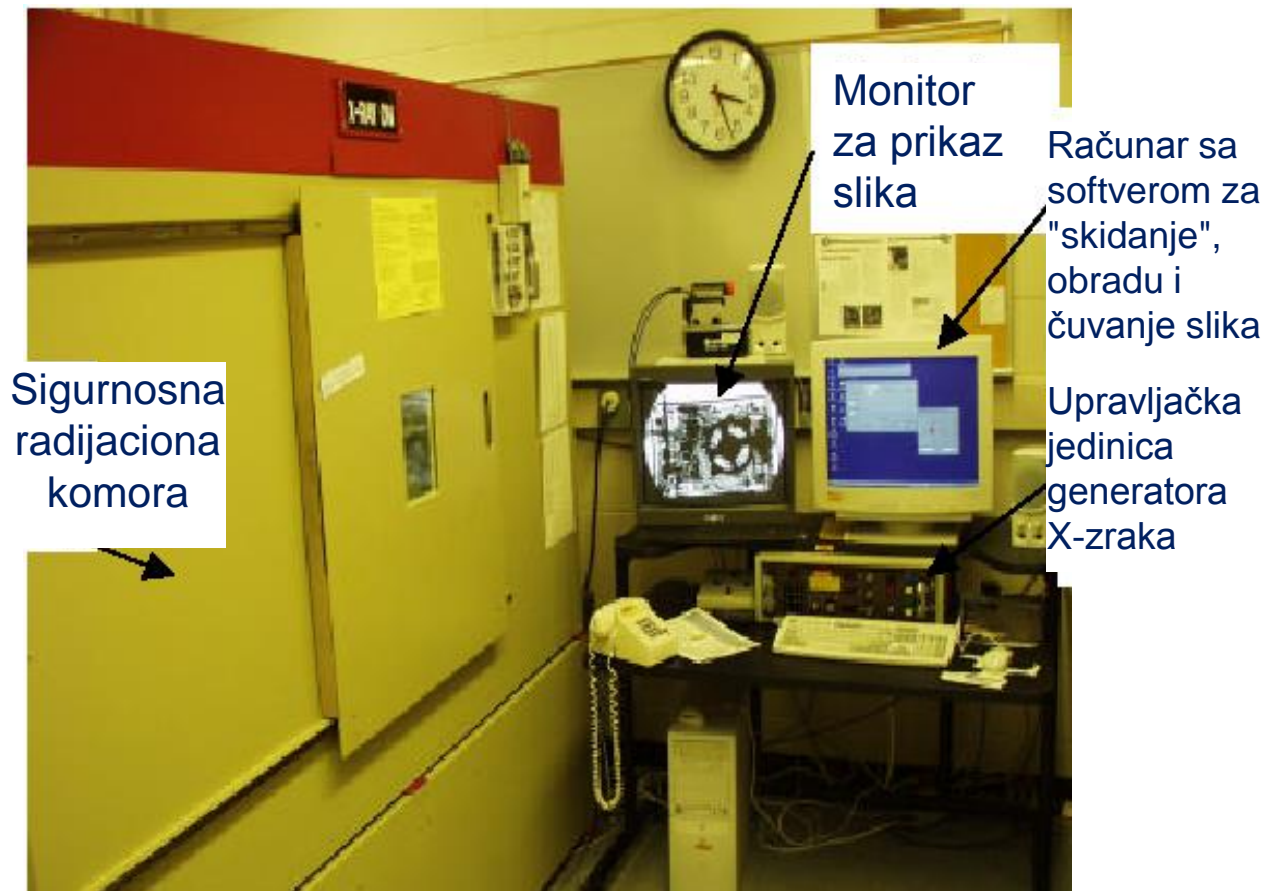
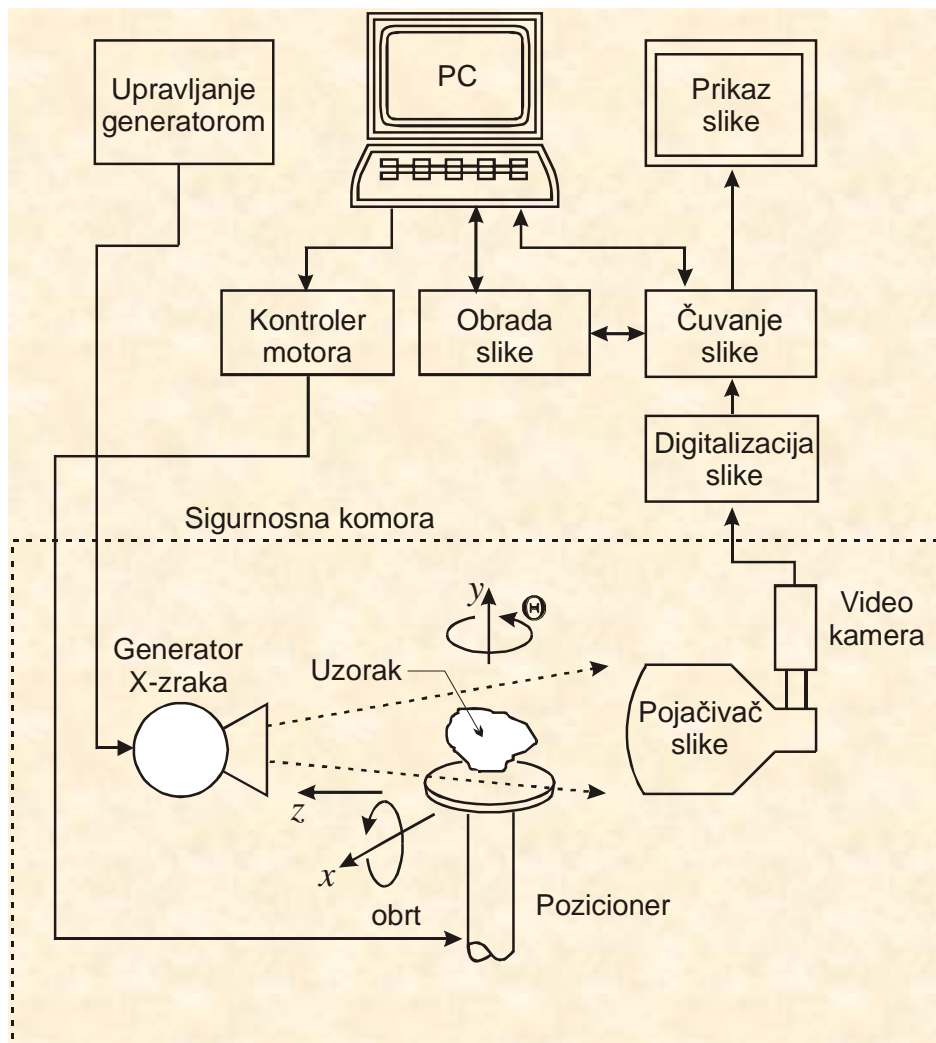
Optičke

Ne-optičke

Transmisione metode detektuju slabljenje signala (najčešće energetski) nakon prolaska kroz mereni objekat, odnosno mere količinu energije koju objekat nije apsorbovao.

Digitalna radiografija (radiografija u realnom vremenu)

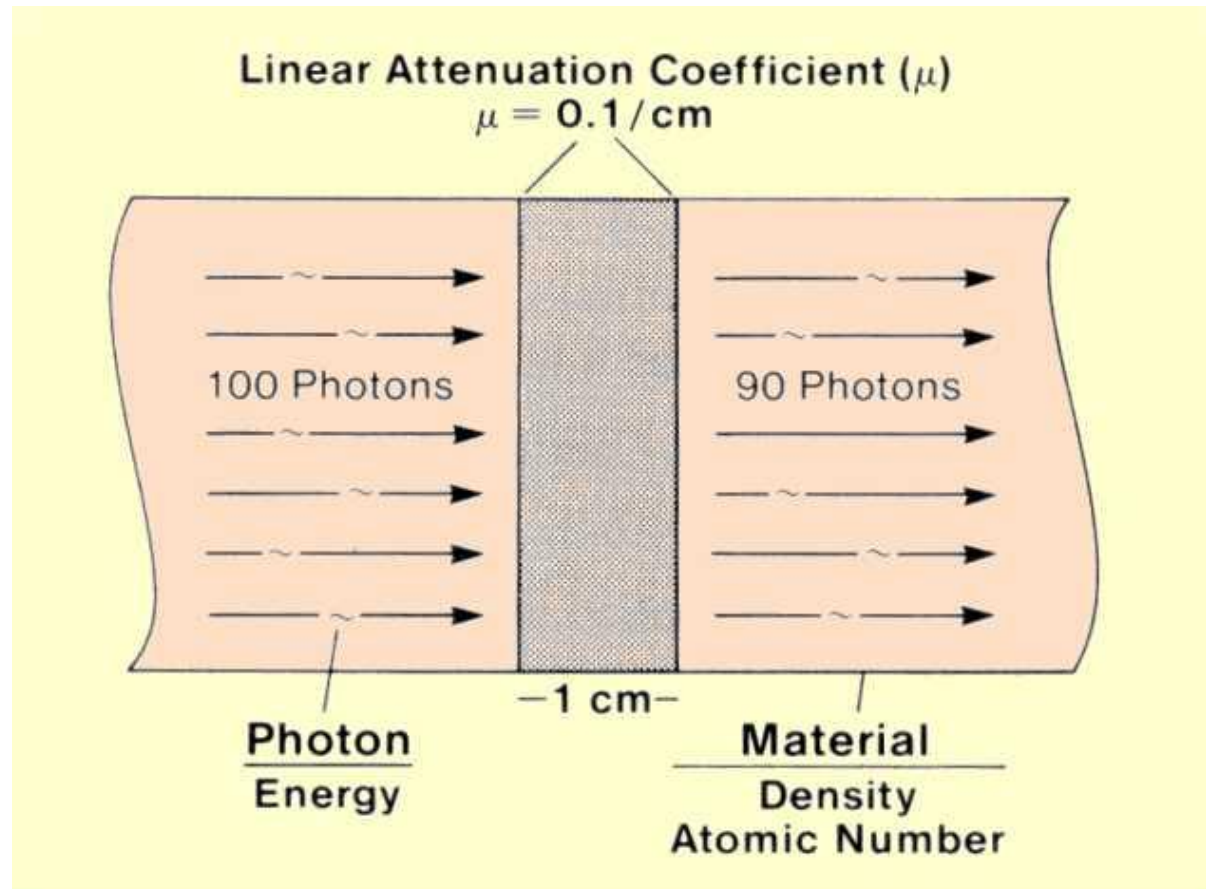
Kompjuterizovana tomografija

Pri prolasku kroz materijal dela, X-zraci atenuiraju (slabe) usled apsorpcije ili rasejavanja;

Nivo atenuacije zavisi od:

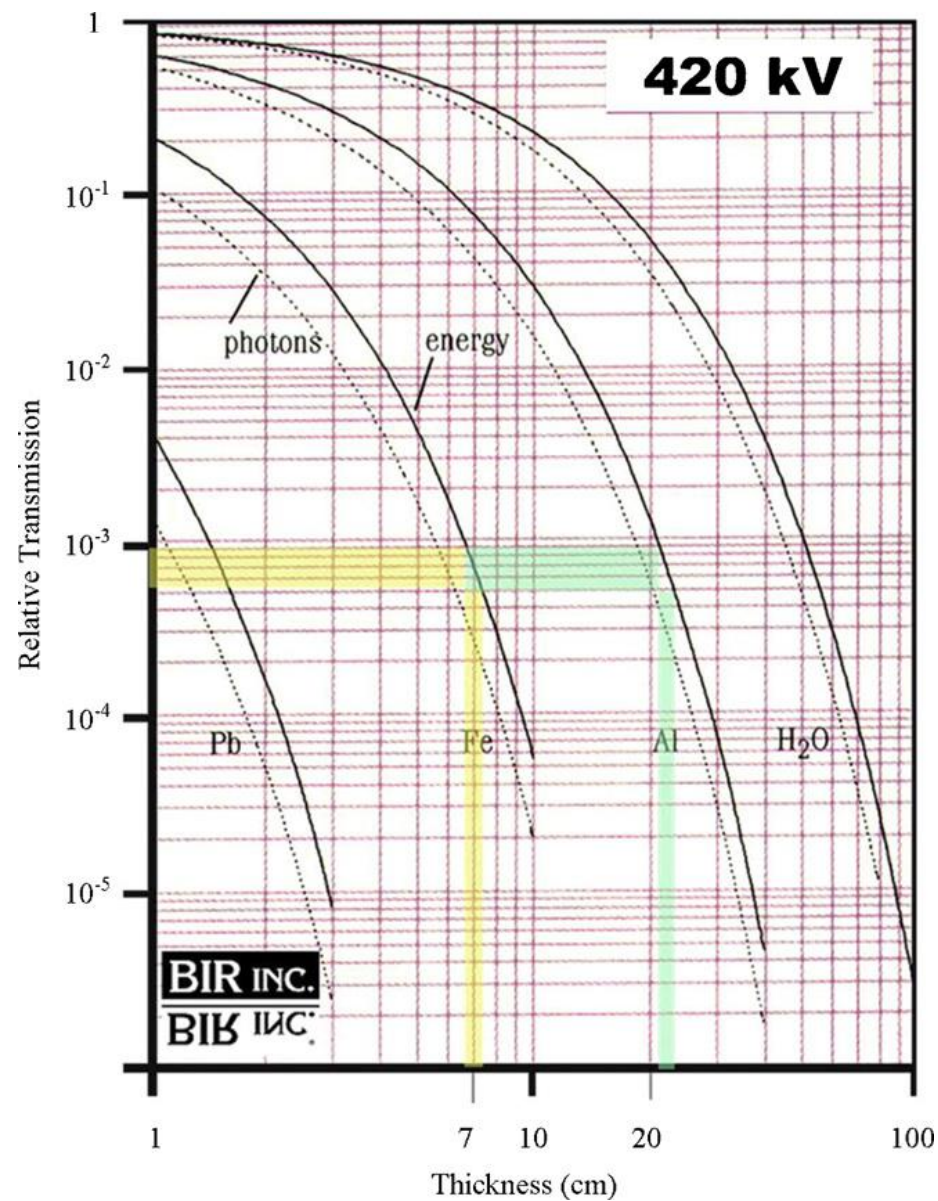
- dužine puta koji prelaze unutar apsorbirajućeg materijala,
- strukture materijala i njegove gustine (odnosno atenuacionog koeficijenta μ) I
- energije X-zraka.

Atenuacioni koeficijent materijala ograničava **maksimalnu debljinu materijala** koja može biti probijena.

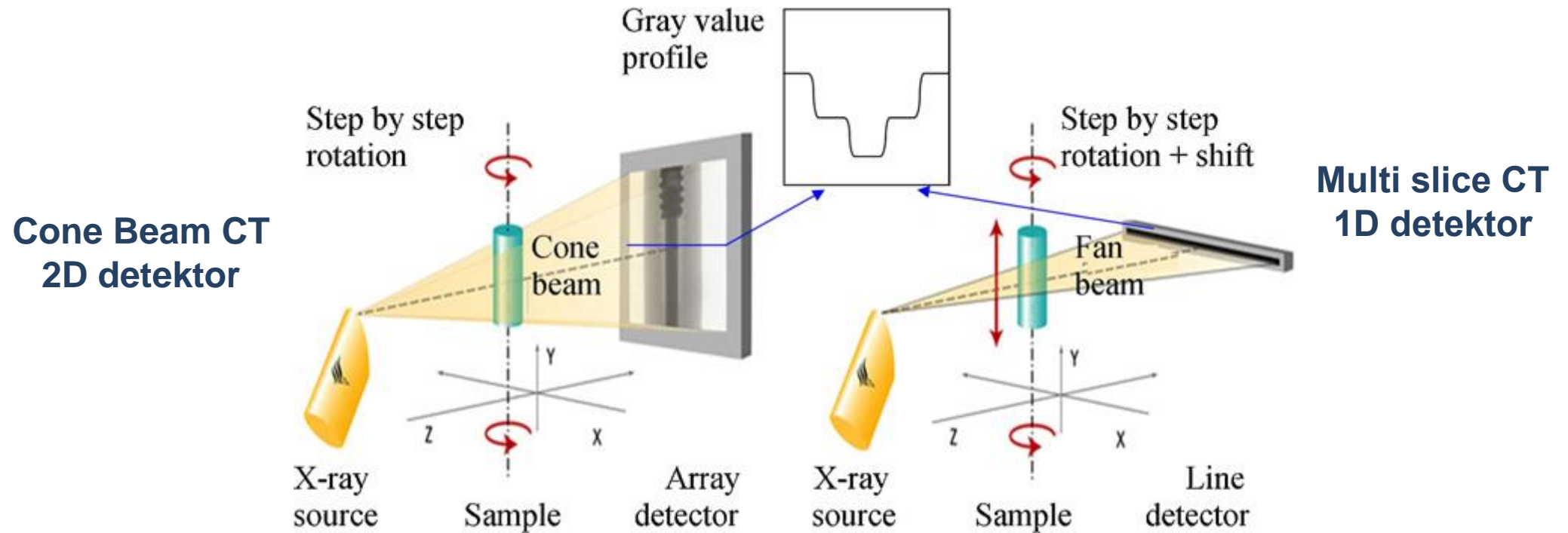

Primeri atenuacionih koeficijenata različitih materijala

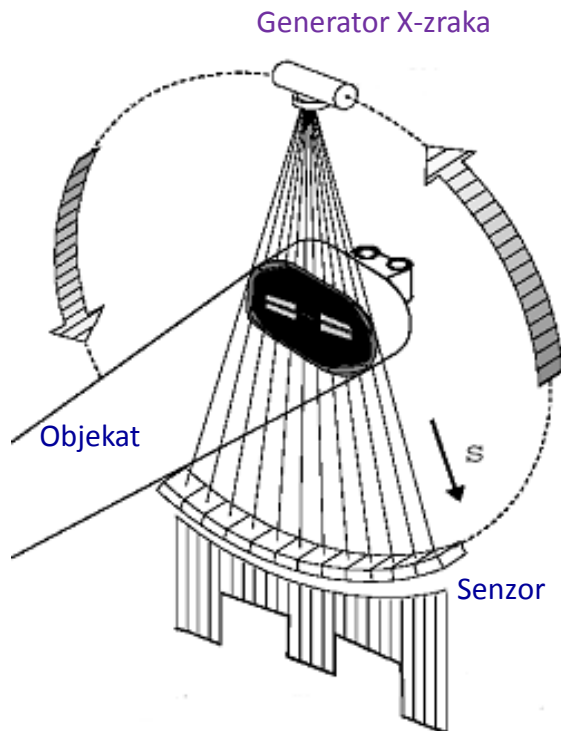
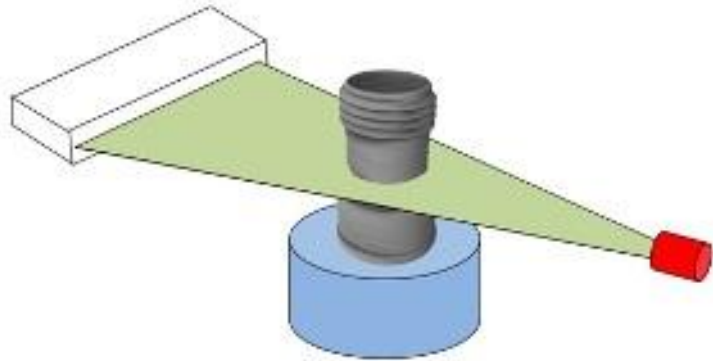

Kompjuterizovana tomografija - vrste

1. Kompjuterizovana tomografija konusnim snopom (eng. Cone Beam CT)
2. Više-slojna kompjuterizovana tomografija (eng. Multi slice CT)

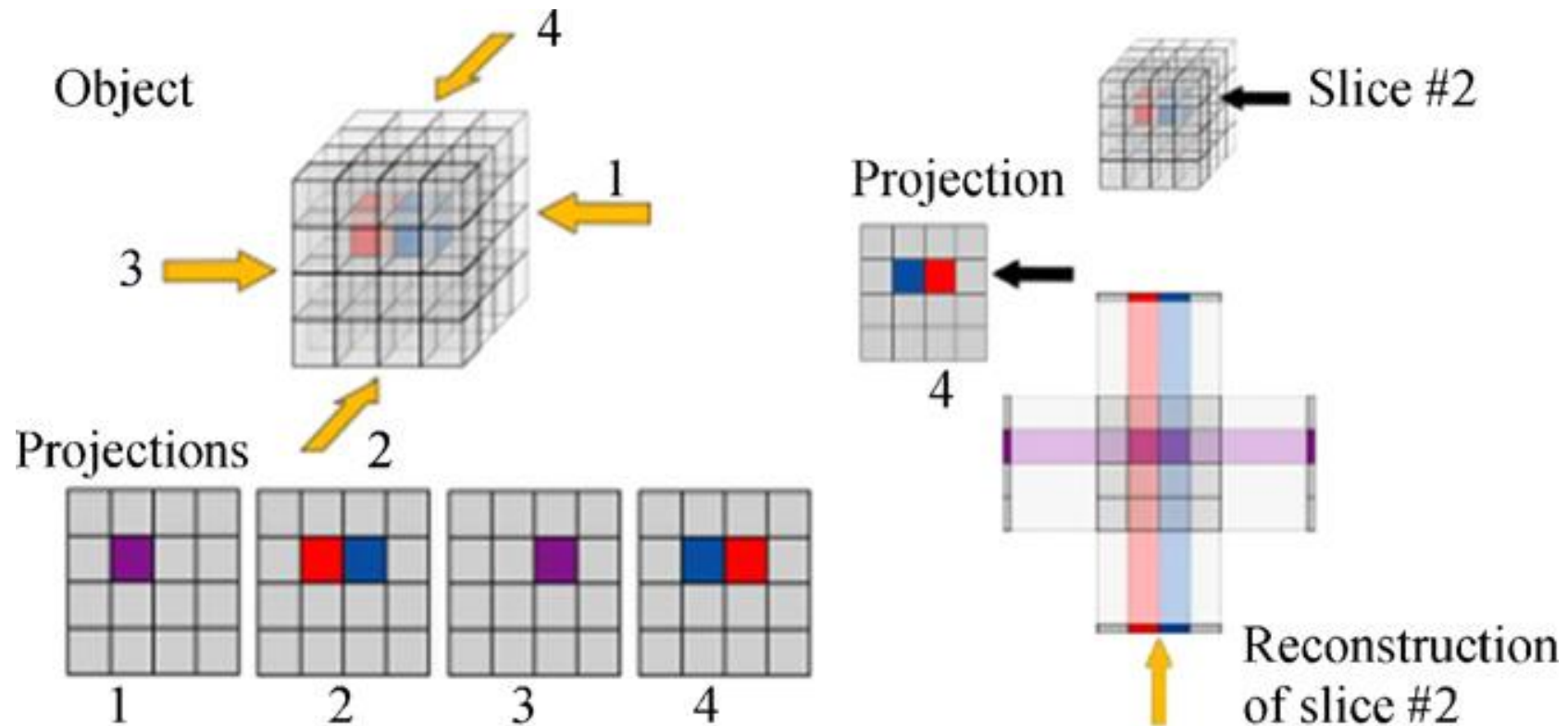

Više-slojna kompjuterizovana tomografija (MSCT)

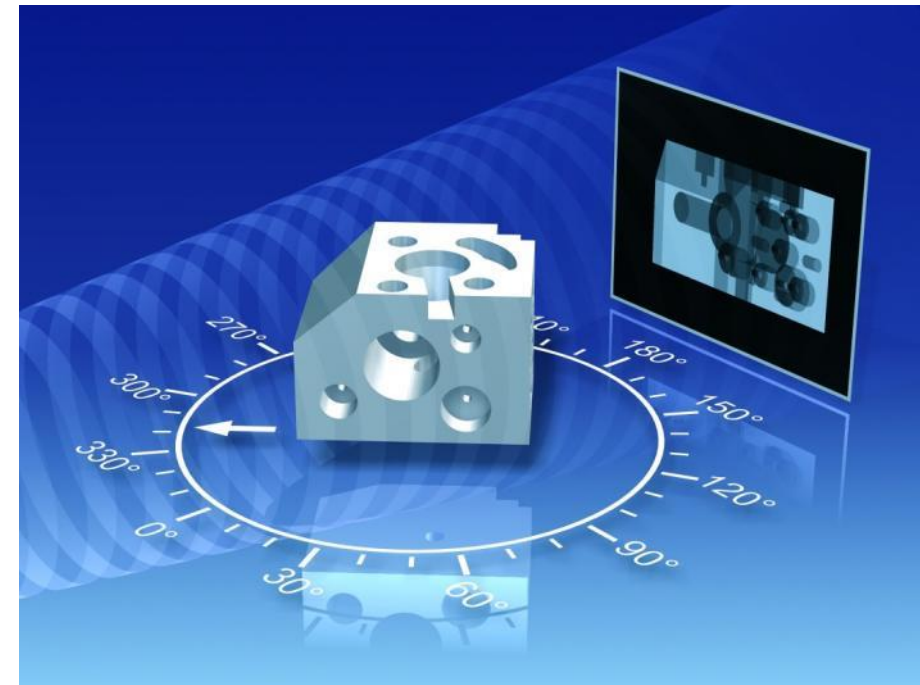
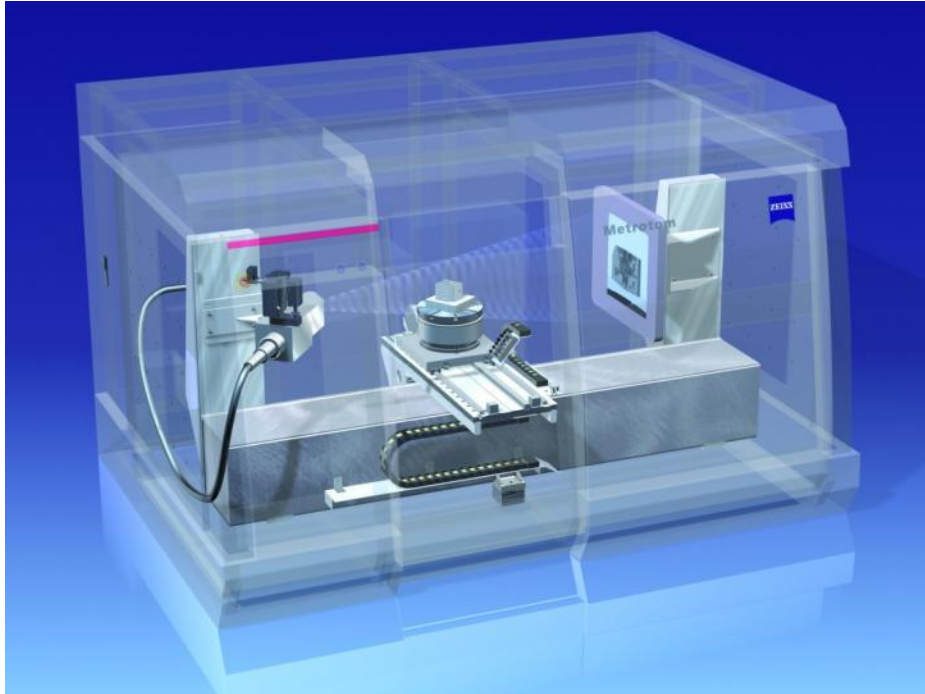
CT sistem TOSHIBA – TOSCANER 24200AV

Kompjuterizovana tomografija konusnim snopom (eng. Cone Beam CT)

Kompjuterizovana tomografija na bazi konusnog snopa

Industrijski CBCT – Zeiss Metrotom

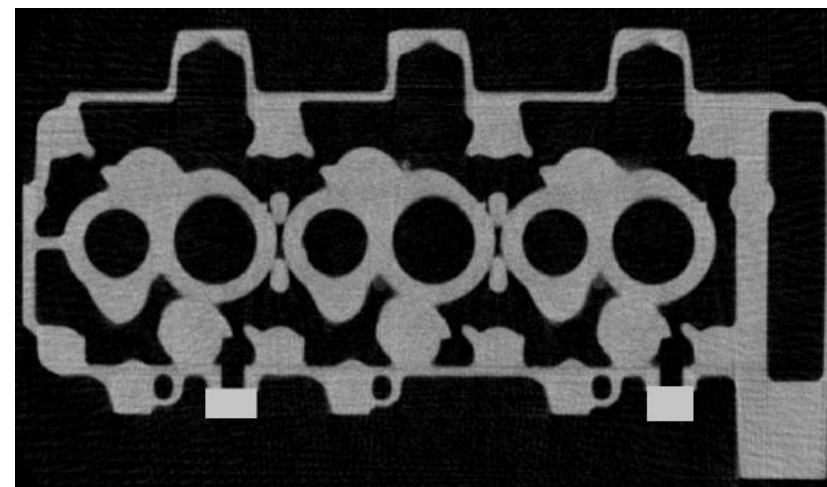

CBCT je u SAD počeo da se primenjuje od 2001. i do 2010. godine je u rad pušteno preko 3000 sistema.

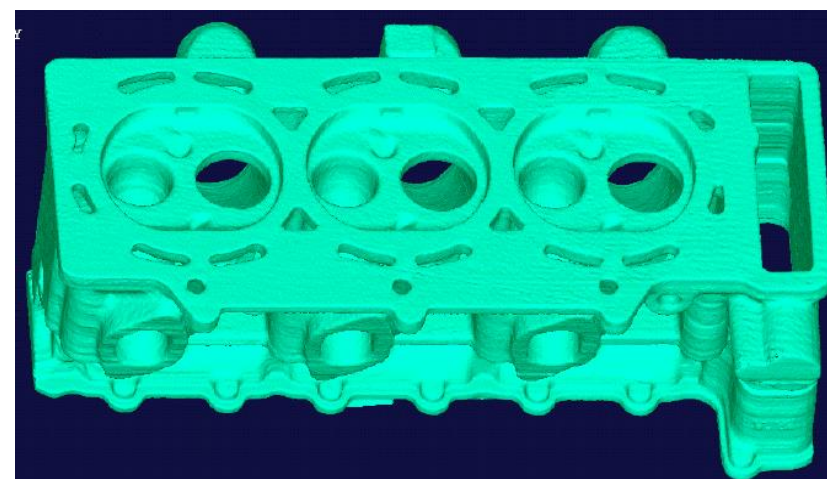
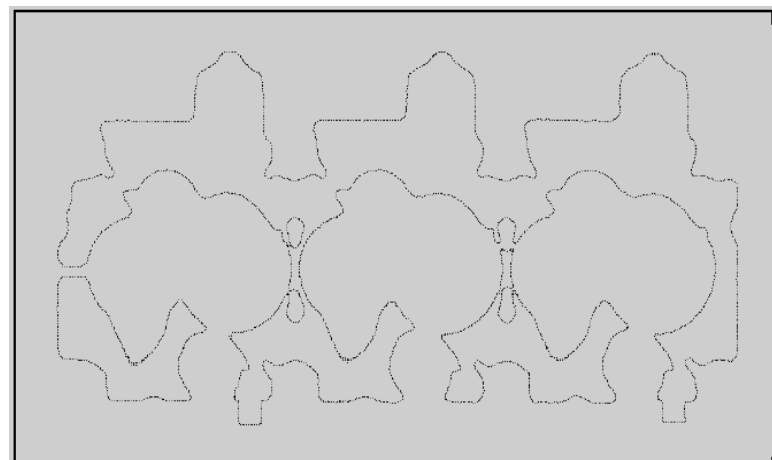

Procedura: Nakon što se izvrši skeniranje i dobiju se CT slojevi, vrši se rekonstrukcija kontura površina koje su ispresecane u CT slojevima, za šta se koriste softveri sa rutinama za automatizovano pronalaženje ivica, tj. **segmentaciju**.

Kao rezultat se dobijaju ivične linije objekta u vidu oblaka tačaka čijim daljim procesiranjem (u specijalizovanim softverima) se dobija CAD model.

Proces CT na primeru bloka motora

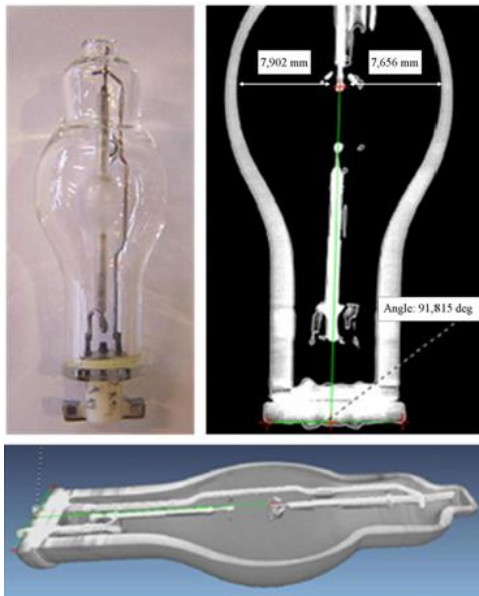

Kompjuterizovana tomografija – karakteristike i oblasti primene

CT je jedina tehnologija pomoću koje je moguće 3D digitalizovati objekte sa nedostupnim unutrašnjim površinama:

- proizvodi proizvedeni **aditivnom proizvodnjom**;
- proizvodi od **više materijala**:
  - dvo-komponentni proizvodi od plastike i
  - plastični delovi sa umetcima od metala;

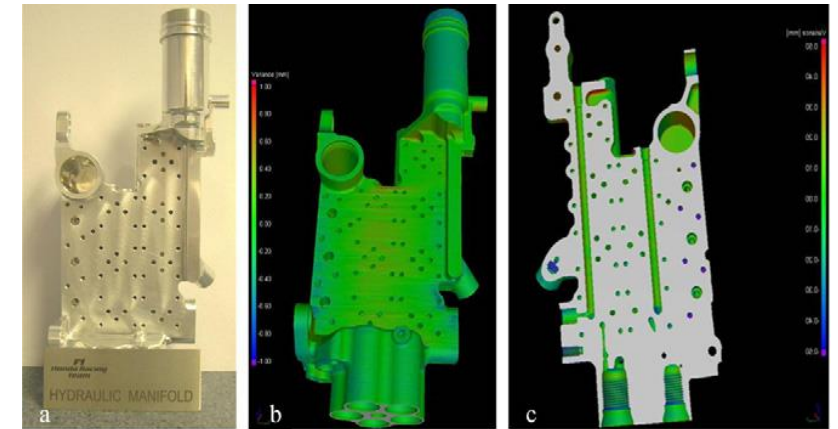
multi-material lamp bulb

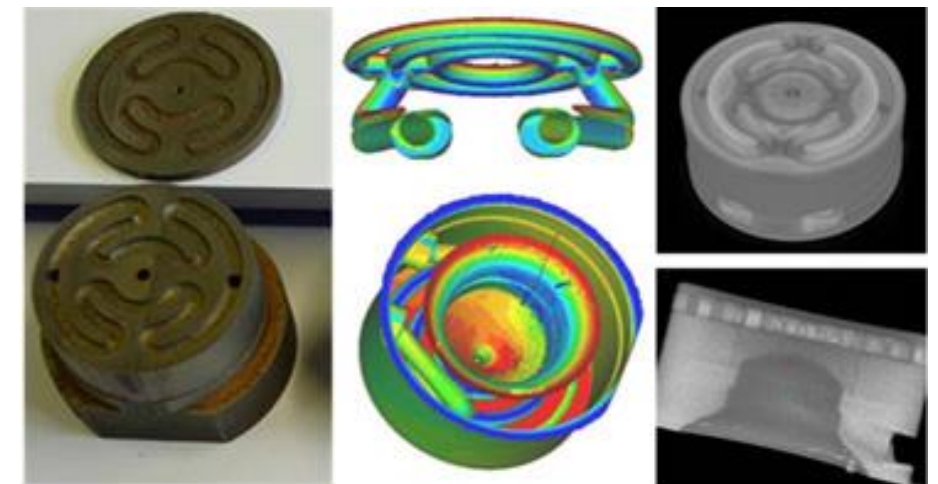
multi-material assemblies

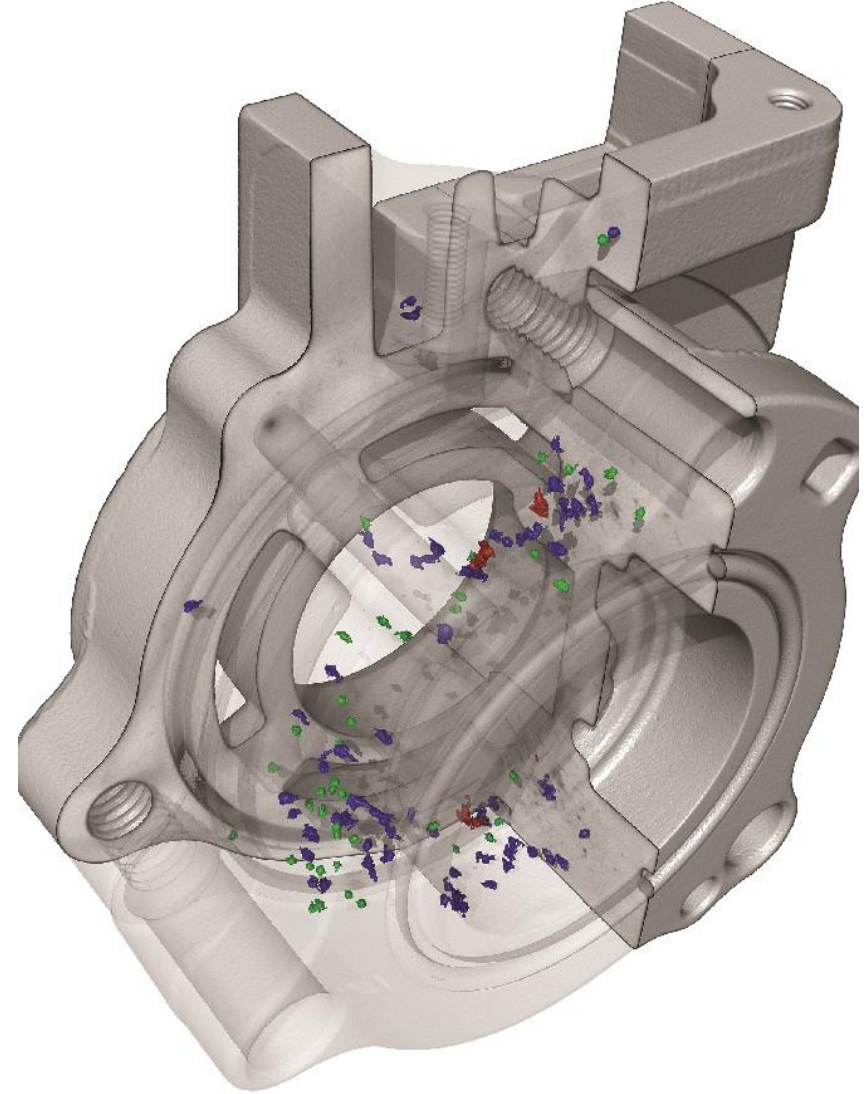
comparison of outer and inner geometry with CAD model

layered manufactured nozzle with complex internal channels

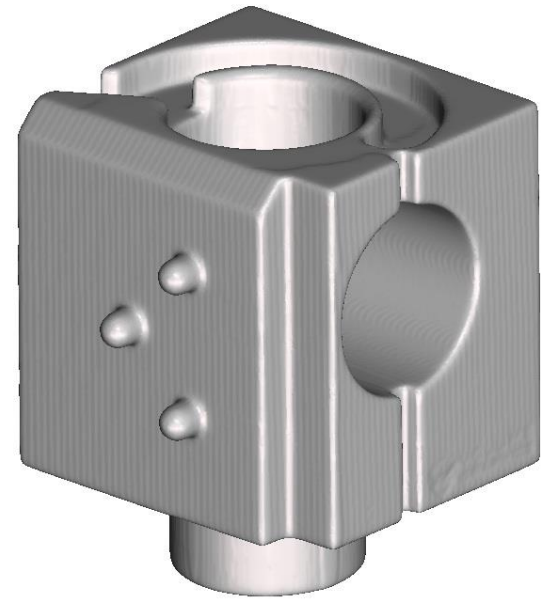
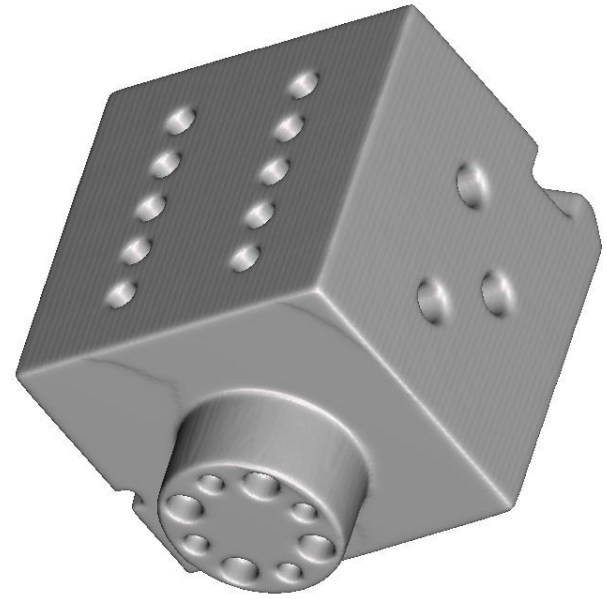
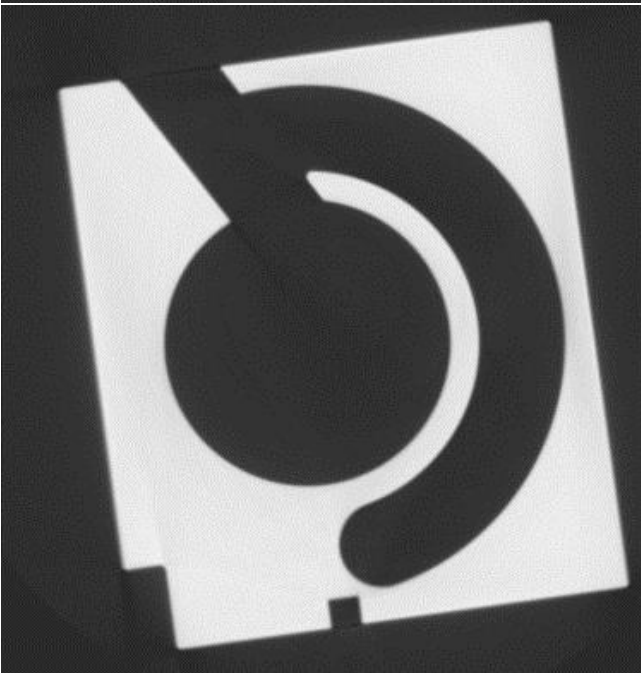
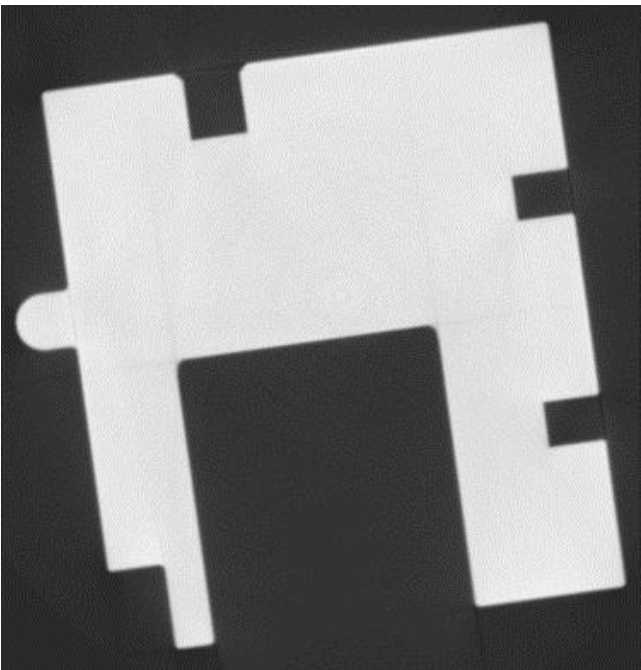
- ✓ Zahvaljujući relativno dobroj prodornosti X-zraka, kao i osetljivosti na gustinu materijala objekta, CT omogućava nedestruktivnu karakterizaciju i unutrašnjosti objekta, što ga čini vrlo pogodnim za primenu u industrijskoj inspekciji.

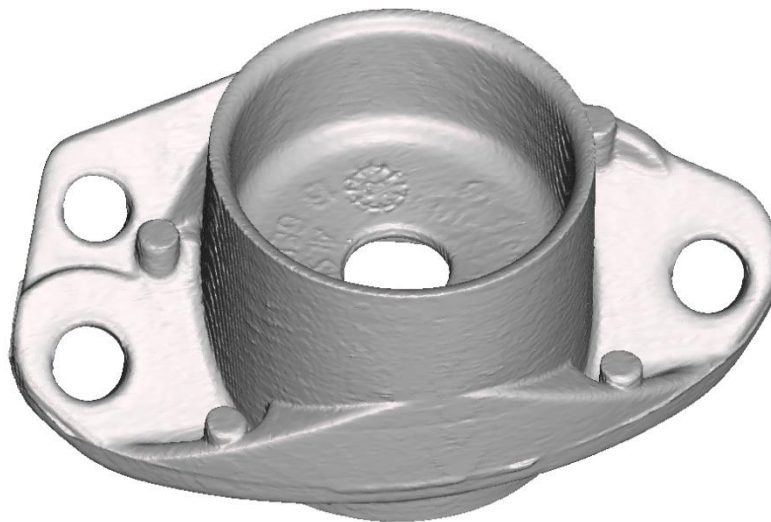
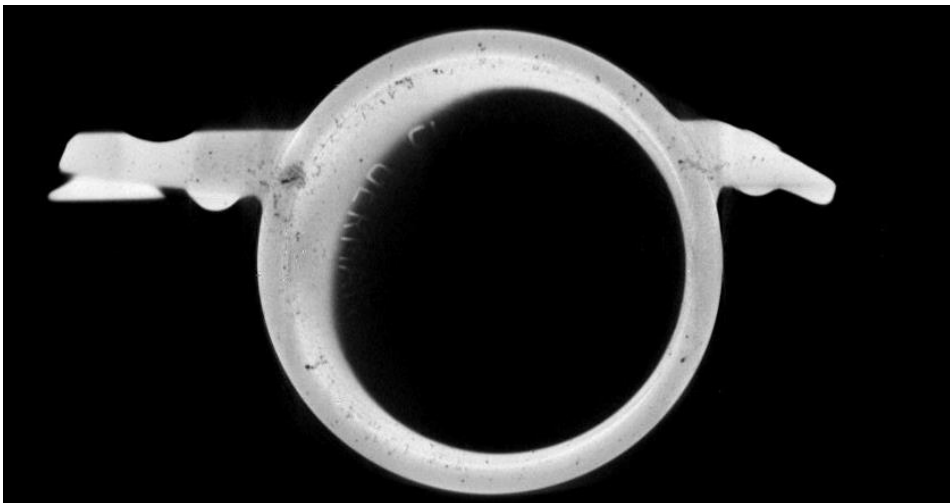

- ✓ Zahvaljujući relativno dobroj prodornosti X-zraka, kao i osetljivosti na gustinu materijala objekta, CT omogućava nedestruktivnu karakterizaciju i unutrašnjosti objekta, što ga čini vrlo pogodnim za primenu u industrijskoj inspekciji.
- ✓ Pored toga, opet zahvaljujući osobinama X-zraka, CT se podjednako dobro primenjuje i na metalnim i na plastičnim delovima, bilo glatkih ili teksturisanih površina, i to kako od solid (punih) tako i od vlaknastih materijala.
- ✓ CT je indiferentna na kvalitet obrađene površine.
- ✓ Ukupna geometrija objekta se dobija u samo jednom skenirajućem prolazu, čime se eliminise potreba za uklapanjem više oblaka tačaka.
- ✓ Dodatna prednost CT jeste u tome što ne zahteva nikakve dodatne pribore i nije potrebno ni prethodno ni naknadno pomeranje objekta.

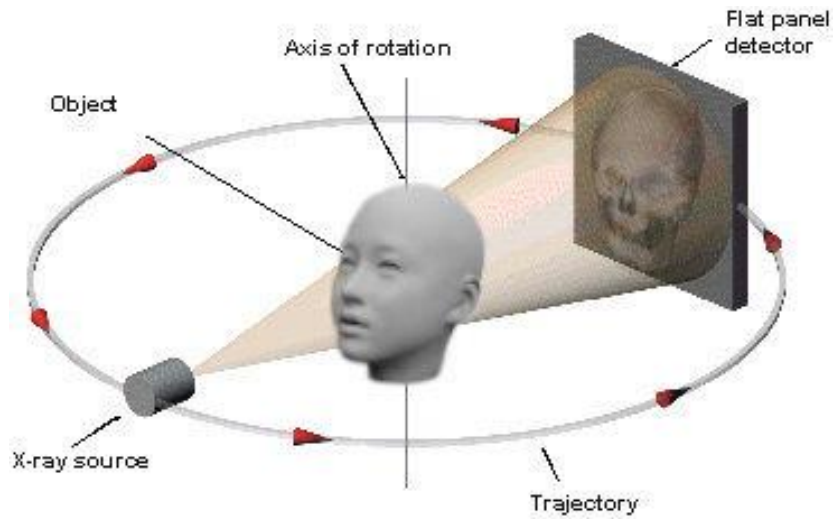
- ✓ Savremeni CT industrijski sistemi su dostigli takav nivo da mogu da obezbede merenje čija se preciznost i tačnost mogu porediti sa KMM.
- ✓ Dve osnovne karakteristike CT skenera su rezolucija slika i energija X zraka.
- ✓ Rezolucija je funkcija debljine preseka, odnosno razmaka između dve uzastopne CT slike i kod novijih industrijskih skenera ona ide i ispod 10 μm.
- ✓ Izlazna digitalna informacija sada je dostupna u nekoliko standardnih formata za razmenu (IGES, STEP, STL itd.) što u mnogome olakšava rad.
- ✓ Većina savremenih CT skenera sadrži i mogućnost integracije softvera za obradu CT informacija i kao rezultat daje kompletan 3D CAD model.

Kompjuterizovana tomografija na bazi konusnog snopa u biomedicinskom inženjerstvu

DOSE COMPARISON

SCANORA® 3D

AVERAGE CBCT

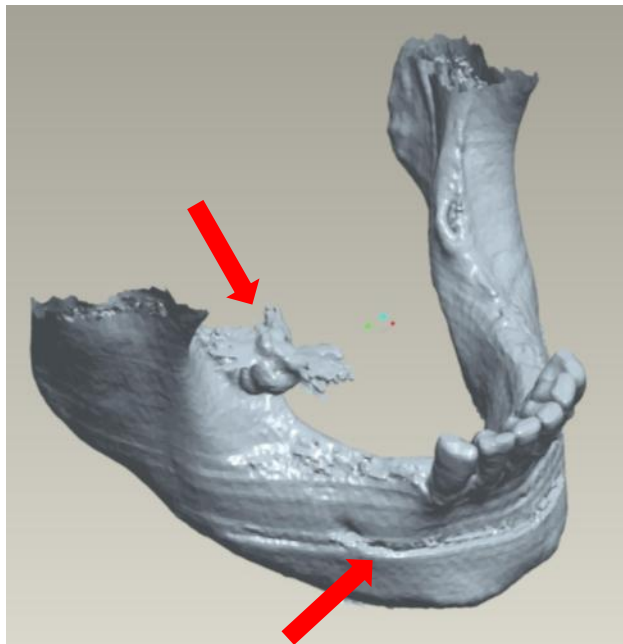
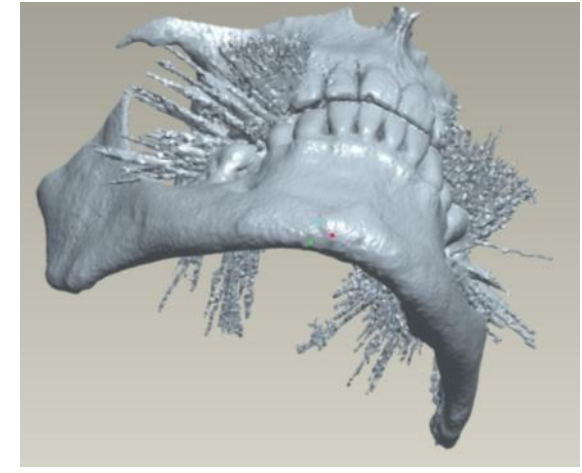
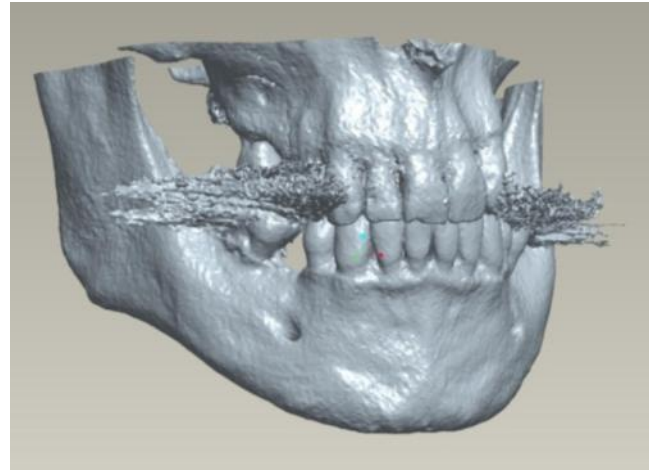
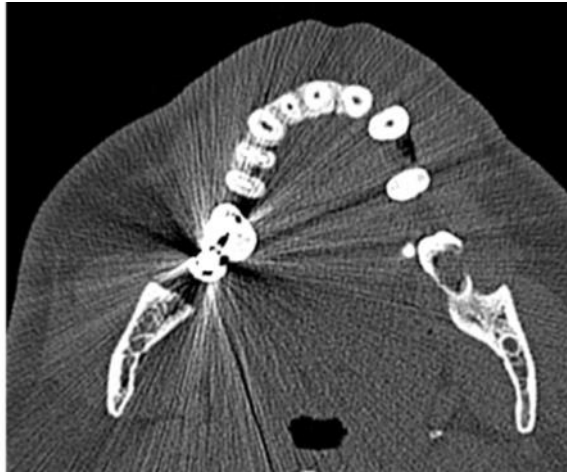
MEDICAL CT

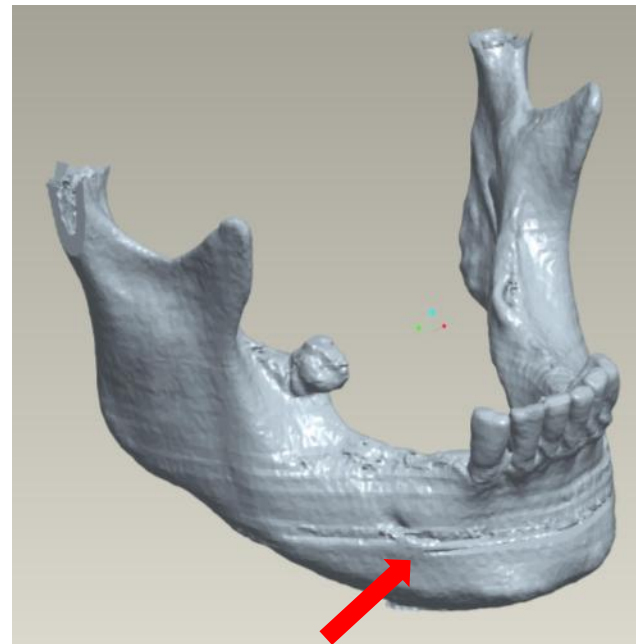
CBCT slike u DICOM formatu zapisa

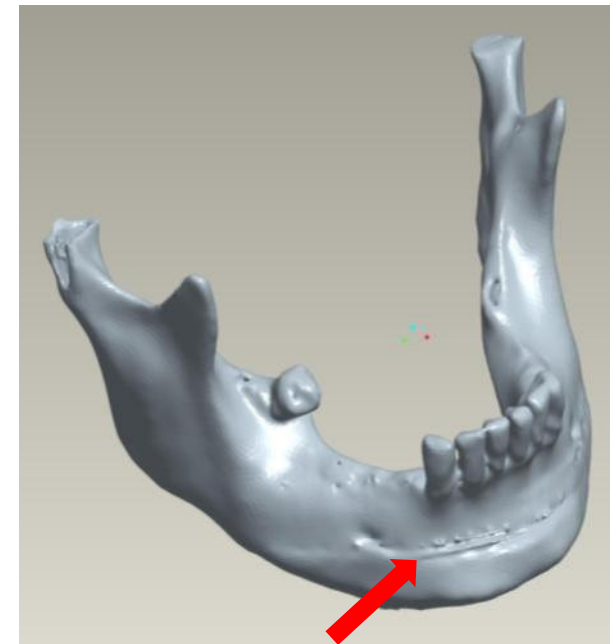
Problem šuma kod CBCT sistema

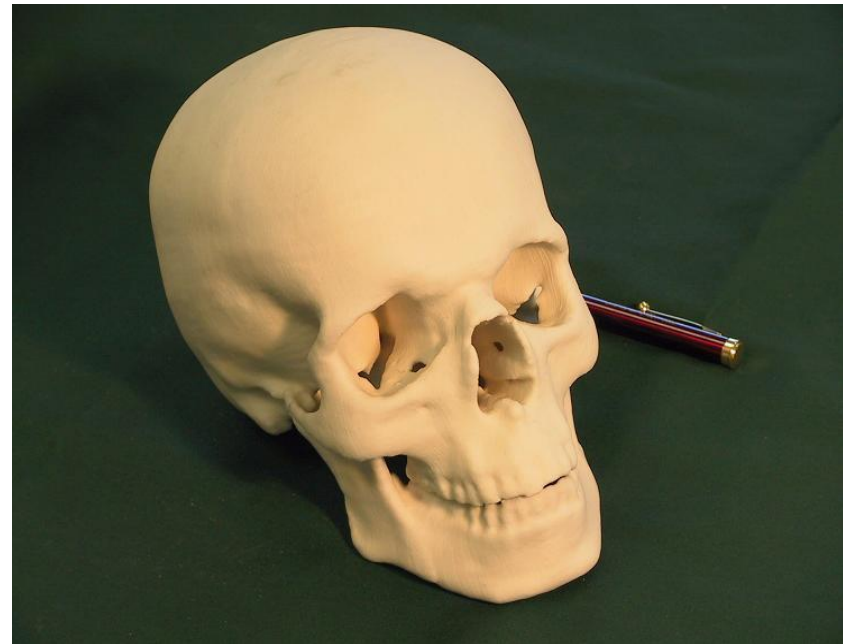
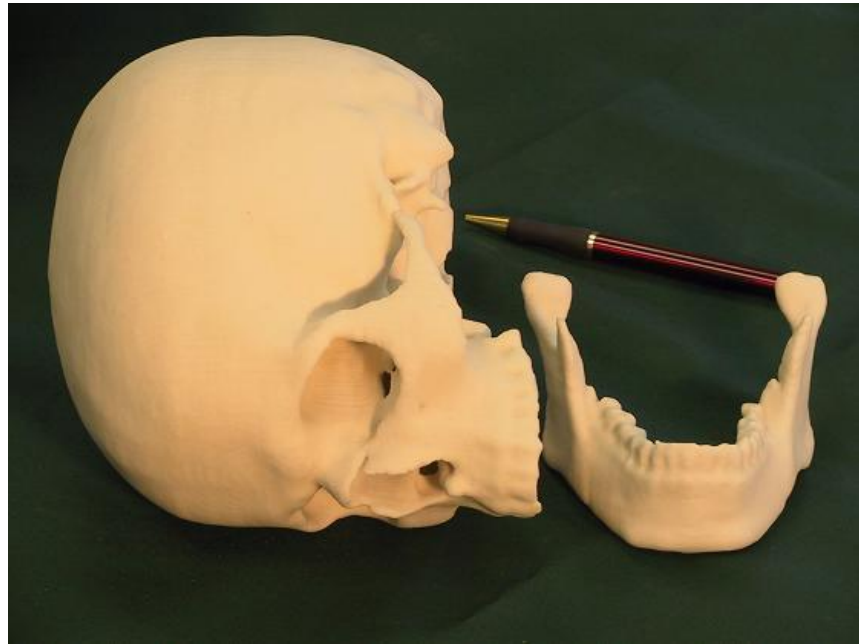
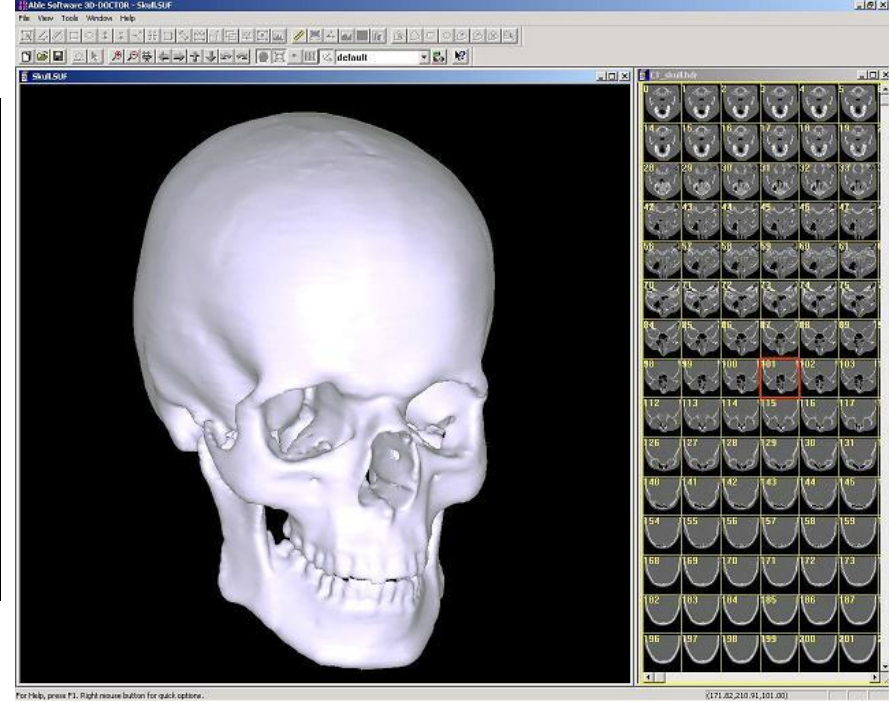
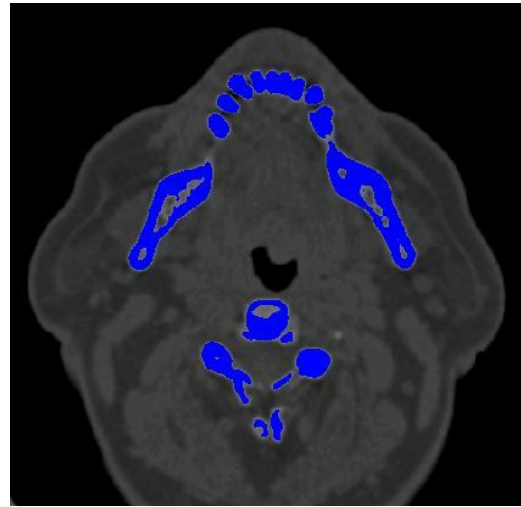
Model sa "šumom" od artefakata

Model očišćen od "šuma"

Model pripremljen za izradu

HVALA NA PAŽNJI!!!